

AKTUALNO

Korona virus

Nahajamo se v zelo občutljivem obdobju našega življenja v državi, za katero smo se skupaj borili v času fašizma pred drugo svetovno vojno, med NOB ter v vojni za Slovenijo in ki smo jo v vseh teh letih skupaj ustvarjali. Zaradi korona virusa smo tudi mi zaskrbljeni za zdravje vseh naših ljudi. Prepričani smo, da bomo tudi tokrat zmagali

Ilustracija: Ciril Horjak

UVODNIK

Preboj moralne krize

Aljaž Verhovnik
generalni sekretar
ZZB NOB Slovenije

15. marca je minilo 75 let od znamenitega preboja borcev na Menini planini. Danes je ta zgodba obče poznana, saj je bil po njej posnet celo najnovejši partizanski film *Preboj*. Kljub epidemiji korona virusa sem ta dan v popolni osami obiskal še vedno zasneženo Menino planino. Napotil sem se do spomenika NOB, ki mimoidoče molče opozarja, da je tam pred 75 leti potekala herojska bitka!

Zgodba o preboju na Menini planini je moralni navdih naši družbi. Borci v času najvišje gorske bitke med narodnoosvobodilnim bojem na Slovenskem so bili najprej tovariši, ki so imeli izdelano vodilo moralnih in etičnih vrednot. Prepričan sem, da jim je preboj uspel prav zaradi medsebojne solidarnosti, vztrajnosti, bojevitosti in zlasti zaradi izrazitega domoljubnega naboja. Zato je bitka na Menini planini pravi čudež v vojaškem smislu. A bolj kot to današnje generacije navdihuje vztrajnost borcev v tako težkih razmerah.

Leto 2020, ko se spominjamo 75. obletnice zgodovinske zmage nad najhujšim terorjem človeštva, nad nacizmom in fašizmom, si bomo zapomnili tudi po koronavirusu. Položaj moramo jemati resno z vso skrbnostjo za svoje zdravje. Ne smemo pa biti naivni in pustiti, da se nam svoboda omeji bolj, kot je to nujno potrebno. Boj proti epidemiji je naprej odgovornost vsakega posameznika, ki mora poskrbeti za svoje zdravje in ga zaščititi. V takšnem položaju je izredno pomembno delovanje parlamentarne demokracije in da opozicija s svojimi mehanizmi nadzoruje oblast.

Cetudi je naše javno življenje za trenutek obstalo, to ne bo trajalo večno! Vse naše prireditve se bodo vrstile v vsakdan. Vendar je zdaj čas, da se še bolj bodrimo med seboj in smo solidarni. Borci Menine planine so nam lahko svetel vzor tovarištva. Ko nam bo hudo, si zapojmo partizansko pesem, ta je nekoč v najhujših trenutkih krepila duh partizanov! Solidarnost pokazimo z medsosedsko pomočjo! Naj bo Zveza borcev tista, ki razumno in odgovorno podpira ukrepe za ohranitev javnega zdravja, vendar naj tudi bdi nad že pridobljenim standardom svobodnega življenja. Vsako omejevanje svobode, ki nima tehtnih argumentov, je škodljivo za družbo in povzroči trajne posledice!

Dragi tovarišice in tovariši, ostani-te zdravi! V aprilu pa ne glede na stanje v državi pokončno proslavimo naš osrednji državni praznik, dan upora proti okupatorju! Zato naj na vsakem domu ponosno vihrajo slovenske zastave!

Živela Osvobodilna fronta slovenskega naroda, živeli partizanke in partizani, ki so nam priborili svobodo! Naj tako tudi ostane!

AKTUALNO

Pettisočemu partizanskemu obeležju nasproti

Na Brezjah razumejo zgodovino po svoje

Miran Hladnik

Z novim letom se je zbirka partizanskih obeležij, ki jo ustvarjamo zanesenjaki, preselila na nov spletni zemljevid Geopedia.world, stara lokalna Geopedija se namreč počasi poslavlja. Od 2013, ko smo začeli delo, se je oblikovalo trdo jedro vnašalcev, ducat ljudi, ki vztrajno obiskuje spominska obeležja, brska po literaturi za podatki o njih in jih vnaša na zemljevid in v spletno zbirko.

Sprva se je zdelo, da bo vseh takih obeležij na Slovenskem okrog 4000, zdaj vemo, da bo njihovo število presežilo 5000, z upoštevanjem družinskih nagrobnikov na pokopališčih, kamor so sorodniki dali vklesati »padel leta 1943« ali »umrl v Mauthausnu leta 1944«, pa še precej več. Partizanska obeležja (spominske plošče na mestih bolnišnic, tiskarn, bitk, streljanja talcev, kurirskih javk, taborišč, rojstnih hiš narodnih herojev itd.) so nespregledljivo kulturnozgodovinsko dejstvo, ki prispeva k prepoznavnosti slovenske krajine, ne dosti manj kakor kozolci in cerkvice na gričih.

Vpisi partizanskih spomenikov na Geopediji pridejo prav, ko zlikovci katerega izmed njih odstranijo. Rušenje spomenikov se je dogajalo okrog osamosvojitve Slovenije, ki so jo nekateri razumeli kot zapozneli konec druge svetovne vojne in kot zmago nad partizani. Vandali-

V Jeseniški muzej so prinesli v hrambo plošče s porušeni objekti jeseniške železarne. Tam se je za njimi izgubila sled, ostale so le fotografije (Foto: Miran Hladnik)

ziranja spomenikov je bilo vendarle precej manj kot v drugih delih Jugoslavije in tudi ni bilo vedno politične narave: kraje bronastih kipov in plošč spadajo med čisto navadna tatinska dejanja, nekateri spomeniki pa propadejo preprosto zato, ker zanje nihče več ne skrbi. Tak je na primer kamen z imeni treh partizanov na Javorskem prevalu pod Storžičem, na višini 1480 m. Postavili so ga svojci padlih iz Kokre in s Praprotnice, potem pa pozabili nanj. Čez nekaj let, ko se posuje rob kolovoza, ob katerem stoji, ga ne bo več.

Naenkrat plošča ne ustreza resnici

Leta 2013 sem na zidu ob brezjanski baziliki fotografiral spominsko ploščo 25 duhovnikom, ki so jih pobili okupatorji v koncentracijskih taboriščih ali so padli med partizani. Ploščo so postavili leta 1955 duhovniki iz Cirilmethodijskega društva in frančiškani na Brezjah so 65 let vzorno skrbeli zanjo, dokler niso nedavno ugotovili, »da ne ustreza resnici«, ker da »duhovnikov ni pobil fašizem«, in jo »arhivirali«, na njeno mesto pa postavili

mozaik Marije Pomagaj. Odstranitev plošče se je zgodila potihoma, brez pojasnila v medijih, in izvedli smo zanjo čisto po naključju. Ker plošča ni bila vpisana v Register kulturne dediščine (RKD), bi se zdelo, kot da je sploh nikoli ni bilo – njena fotografija obstaja samo v naši zbirki in tiho priča o nespoštljivem dejanju, ki si ga je privoščila RKC.

V Jeseniški muzej so prinesli v hrambo plošče s porušeni objekti jeseniške železarne. Tam se je

NADALJEVANJE NA STRANI 2

KOLUMNA

dr. Martin Premk

Novi veter

Spritlehnim političnim kupčkanjem, ki so ga vodile predvsem lastne koristi posameznikov, a je bilo hkrati natančno načrtovano, je prišla nova oblast. Kot vedno je bilo polno obljub, kako se nova oblast ne bo lotevala »ideoloških tem«. To smo slišali že tolikokrat, da lahko le upamo, da temu nihče več ne verjame. Zato je pričakovati in se je treba pripraviti, da bodo sledili še večji napadi na našo zgodovino, predvsem na narodnoosvobodilni boj.

Ker so že kar nekaj časa javno znani vsi cilji, ki jih želijo doseči domobranci maščevalci, ki so vzor naši »desni« politični strani, ne moremo pričakovati nič dobrega. Lahko pričakujemo vse mogoče poskuse, da bi bila zgodovina poražencev druge svetovne vojne spreobrnjena v zgodovino zmagovalcev. Ker je dogajanje iz druge svetovne vojne pri nas brez kakršnih koli povezav z dejstvi poenostavljeno, da so partizani »levi« in domobranci »desni«, bodo prav gotovo sledili poskusi, da se partizani dokončno razglasijo za zločince. Partizanske proslave in slovesnosti bodo lahko dokončno razglašene za »totalitaristične« in bodo povsem izginile. Namesto tega nas morda čaka kopica proslav, kjer se bodo čistili razni domobranci, ki so se med drugo vojno borili »pod vodstvom SS in vodje velike Nemčije«, a takšna zgodovinska dejstva žal že dolgo časa skoraj nikogar ne zanimajo.

Poleg poniževanja partizanskega boja bo največja pozornost verjetno posvečena »povojnim pobojem«, saj je pri domobranci težko slaviti kakšno zmago ali kakršno koli plemenito dejanje. Upamo lahko le, da ne bomo dokončno postali politično in kulturno zaostal narod, ki zanika, spreobrača in ponižuje najsvetlejšo in najplemenitejšo v svoji zgodovini in namesto tega slavi stranpoti, izdajstva in zločine, ki so se zgodili v narodni zgodovini. Če je »desna« stran politike res tako državotvorna in povezovalna, za kakršno se razglašajo, bodo zdaj, ko so končno spet na oblasti, morda to le začeli uresničevati tudi tako, da bodo partizanski boj končno priznali za najbolj veličastno in državotvorno dejanje, ki je pripeljalo do republike Slovenije, ki se je po zaslugi tega boja zato čez nekaj desetletij lahko tudi osamosvojila in postala samostojna država. In partizansko vojsko za edino silo, ki se je med drugo svetovno vojno bojevala na strani zavezniške protifašistične koalicije.

Poleg poniževanja partizanskega boja bo največja pozornost verjetno posvečena »povojnim pobojem«, saj je pri domobranci težko slaviti kakšno zmago ali kakršno koli plemenito dejanje.

Ker pa se deli nove oblasti tako ali tako spogledujejo s fašizmom in so že pred prihodom oblasti uporabljali fašistične metode, kot so laži, izključevanje in obračunavanje z motečimi posamezniki, česa takega verjetno ni pričakovati. Vprašanje je tudi, kaj lahko pričakujemo od »levo« strani, katere predstavniki se v času pred volitvami sicer zelo radi kažejo na partizanskih proslavah, a predvsem zaradi nabiranja političnih točk, sicer pa redkokdaj naredijo kaj oprijemljivega, stvarnega in smiselnega v prid spoštovanja lastne zgodovine. Na »desni« strani je ravno politika tista, ki ima jasno določene cilje, ki jih najbrž določa kar Rimskokatoliška cerkev, svojim oprodam pa za doseganje teh ciljev tudi zagotavlja vsa potrebna sredstva, predvsem finančna. Razen redkih izjem se predstavnikom »levice« zdi ukvarjanje z narodovo zgodovino nekaj popolnoma nepomembnega, kaj šele da bi za to poskušali zagotavljati kakšna sredstva. Raje v imenu »uravnoveženosti« in »sprave« z »desnico« prekupčujejo z narodno zgodovino, kot to počnejo s položaji v gospodarskih družbah ali javni upravi. A žal ima večina »levih«, predvsem pa seveda »desnih« politikov obzorje le od cerkvenega zvonika do konca njive, čas pa dojemajo nekako od setve do žetve, brez kakšne koli daljnovidnosti.

Če bi želeli pravo »levico«, bi se ta morala oklepati partizanskih vrednot, kot so domoljublje, uporništvost, tovarištvo, enakost in poštenost, saj bi ji lahko le to dolgoročno prinašalo glasove na volitvah. S poudarjanjem partizanskega boja in uporništvosti bi si lahko zagotovili večji mednarodni ugled, zdaj pa bo očitno kmalu prišlo še do tega, da se bomo morali opravičiti Nemčiji in Italiji, ker sta nas napadli. Z novo, »desno« oblastjo kaj takega sploh ni nemogoče, čeprav se to morda zdi. Sicer pa bomo kmalu videli, kakšen odnos bo imela nova oblast do narodne zgodovine in osvobodilnega boja, in potem bodo maske padle. Na srečo je še vedno, ko je bila na oblasti »desna« oblast, partizanski narodnoosvobodilni boj žel vedno več spoštovanja in pridobival veljavo. A bo očitno spet družno treba stopiti skupaj proti zatiranju, poniževanju in lažem – kot v času fašizma. Kdor seje veter, zanje vihar.

OBLETNICA - Prenovljena izdaja knjižice Past na Menini planini

Zmagoviti preboj – epopeja humanizma

Dr. Cvetka Hedžet Tóth

Zakaj je uspel Frantov preboj na Menini planini marca 1945? Zakaj je uspela ta legenda? Zakaj je uspelo borcem? Tudi zato, poudarja Franc Sever - Franta v zdaj že številnih intervjujih, ker težnja »po samoobrambi oziroma samoohranitvi človeka nikoli ne zapusti«, in to je naravna resnica, antropologija človekovega bivanja, ki je toliko močnejša, kolikor bolj nam kdo jemlje pravico do življenja.

Ne pozabimo, da so Nemci kot okupatorji prišli k nam z etničnoočiščevalnimi in genocidnimi nameni, ki so jih začeli izvajati takoj, že nekaj ur po okupaciji, s prisilnimi izseljevanji še posebej na Štajerskem. Zgodaj zjutraj 6. aprila 1941, takoj po zasedbi Gornje Radgone, so ubili župnika Martina Gaberca – ni kaj, svojevrstna krvava in povrhu kulturtregerska »dobrodošlica«. Svojo strahovlado in kulturo so demonstriali s požigom Rašice 20. septembra 1941.

Nasilju se je treba upreti in pater dr. Karel Gržan v pogovoru s Franto (junija 2015) posebej poudarja, da je Franta kot živi pomnik zgodovine, preboj na Menini planini pa zgodba o močni povezanosti našega naroda v najbolj kritičnem zgodovinskem trenutku. Ta upor je znamenje domoljubja, zgodba, ki kaže smer osvoboditve, prebujenja in dostojanstva človeka in naroda. Takšno moč bi po mnenju tega izjemnega humanistično usmerjenega intelektualca potrebovali danes. V svoji zajetni knjigi z naslovom Vstani, v suženjstvo zakleti! (2016) Karel Gržan ugotavlja, da kot narod ne moremo preživeti iz zgodb takih »fiktivnih« junakov, kot sta nam

Vse Frantove odločitve izhajajo dejstva, da je zanj človek svobodno bitje, zato je bil vse svoje življenje upornik z razlogom. Kot je zapisal v uvodu svojega dela Trenutki odločitev (2014), je »svoboden samo neodvisen, samozavesten, pošten, resnicoljuben in pokončen človek«.

vsem znana kralj Matjaž in Martin Krpan. Potrebujemo žive, resnične legende, kajti v njih narod korenini, in to je »legendarni dogodek mladega partizana Franca Severja - Frantek«. Poslanstvo te legende Gržan opisuje takole: »Narod, ki ne živi iz svojih korenin, narod, ki po pomembnih možeh in ženah ter legendarnih dogodkih ni globoko zakoreninjen v svoji preteklosti – tak narod ni dovolj stabilen, ker v sedanost iz ponujenih vrednot preteklosti ne more črpati dovolj sokov lastne identitete.«

Upor terorju v svoji domovini

Julija 1941 je osemnajstletni Franta na ljubljanski železniški postaji čakal na vlak, ki pelje v Grosuplje, in takrat je na peronu prvič zagledal oborožene esesovce. Na koncu perona so bili živinski vagoni natrpani z ljudmi, ki so prosili za vodo. Franta je nekje staknil vedro, ga napolnil z vodo in jim jo hotel ponesti. Vendar je esesovski stražar s kopitom brzostrelke udaril Franto po roki, tako da mu je posoda z vodo padla na tla. Nato ga je brcnil in z brzostrelko mahnil po rami, na koncu pa v njegovo glavo usmeril še cev. Z glasnim »marš« ga je odgnal, ljudje, ubogi na silo izgnani Slovenci, zaprti v vagonih, so prestrašeni in nemi ostali brez pomoči. Ob takem početju so Franta in mnogi z njim sklenili, da se na svoji zemlji, v svoji domovini temu terorju uprejo: »Volja do upora nas je oživljala kot kisik, potreben za življenje.«

Franc Sever - Franta (levo) in njegov prijatelj Albin Pibernik (desno)

Na pogorišču je iz pepela trpeče domovine kot »ptič feniks« nastala »rešilna zvezda«, zrastle je Osvobodilna fronta in z njo upor kot najpomembnejša zgodovinska odločitev in hkrati usodna samoopredelitev slovenskega naroda. Sklepna in povsem zadnja misel knjižice Past na Menini planini v peti, prenovljeni izdaji (2019) se glasi: »Kdor je pil vodo pri izviru Osvobodile fronte in narodnoosvobodilnega boja, se bo vedno vračal k njemu.« In mnogi se vračamo. Franta na mlade rodove s ponosom »prenaša vrednote, za katere se je nesebično boril«.

S precejšnje časovne oddaljenosti Franta na podlagi temeljitega razmisleka pravi, da čim večja sta stiska in trpljenje človeka, tem »večja je njegova moč, večja sta pogum in vzdržljivost. Zato je tudi pot do cilja uresničljiva. Samo naši jekleni živci in železna moč so lahko kljubovali nemiškemu uigranemu, poslušnemu vojaškemu stroju.« Z ljudmi se je treba pogovarjati, dogovarjati, biti v resnem in spoštljivem dialogu vsak trenutek, upoštevati prav vsakega človeka. Negovati je treba vedrino, optimizem, in če so razmere še tako težke in resne, človek navzven ne sme kazati strahu, zagrenjenosti, potrnosti in prav tako ne sme ničesar prepustiti naključju. Neumnost sicer je naša samo člo-

veška lastnost, ubežati pa ji je težje kot sovražniku. Franta sam pojasnjuje, da je junaško dejanje na Menini planini v dneh od 14. do 16. marca 1945 prispevek vseh, in kot je poudaril sredi novembra v reviji Zarja, herojstva Menine planine nihče ne more umazati s kakšno ideologijo – imenovala bi jo kar zdajšnja desna, fašistoidna, vsečna pop ideologija. Borce so ohranjali morala, korajža, zaupanje, zavzeta in organizirana skrb za ranjence, ki so jih vse rešili. Zelo ponosen se tudi zaveda, da pripada generaciji, ki je z udeležbo v NOB in tudi na Menini »v krvavi predanosti svojemu narodu in domovini postavljala temelje za svobodo in samostojnost« – in te ne smemo izgubiti kljub vsej naši evforiji nad velikoveprojevtvom.

Upornik z razlogom

Vse Frantove odločitve izhajajo dejstva, da je zanj človek svobodno bitje, zato je bil vse svoje življenje

upornik z razlogom. Kot je zapisal v uvodu svojega dela Trenutki odločitev (2014), je »svoboden samo neodvisen, samozavesten, pošten, resnicoljuben in pokončen človek«. Samospoštovanje in spoštovanje drugega človeka je drža, ki označuje Franto kot človeka in moškega. Le redkokdaj dobimo pri kom tako spoštljivo in iskreno priznanje erotičnega doživljanja, kakor smo ga pri Franti, ki je v svojih poznih letih priznal, da ga je mladostna ljubezen oplemenitila in naravno pospremila »iz otroštva v samozavestno mladeništvost«.

V eni od izdaj svoje knjižice Past na Menini planini (2009) je Franta upravičeno zapisal, da gre pri opisu znamenitega preboja dejansko za »epopejo humanizma kljub vsej krutosti in tragičnosti vojne«, in mi mu samo pritrjujemo in smo skupaj z njim veseli ekranizacije tega podviga. S kakšno gorečnostjo v očeh poslušala lepa glavna igralka Ana Špič razlago o tem, kaj je to tovariš in tovarišija! Ej, Franta, spet imaš prav: vsaka baraba, vsak lopov je lahko gospod, ne more pa biti vsak tovariš. Besedo tovariš ima zapisano že Primož Trubar v Katekizmu leta 1550, Megiserjev slovar leta 1603. Le zakaj in v imenu česa se

NADALJEVANJE NA NASLEDNJI STRANI

je ta beseda umaknila iz precejšnje- ga dela naše govorice in kako dolga bo doba, ki bo po hudih preizkuš- njah spet vrnila tovarištvo v tem zlahtnem in plemenitem pome- nu? Kajti ni je besede, ki bi hkrati združevala solidarnost, pravičnost, svobodo, enakost in bratstvo tako močno in medsebojno povezoval- no kakor beseda tovariš.

Tovarištvo kovano v krvi in solzah

Tovarištvo ni nastajalo kot kakšna pivska družčina, ne pri šanku in ne v salonih, tovarištvo se je kovalo v najtežjih okoliščinah, v krvi in sol- zah in kot največja humanizacij- ska, povezovalna moč to je traj- no, nadčasovno in nadzgodovinsko sporočilo Frante, ki daje tovarištvu pomen aktualnosti kot vselejnosti, filmu in njegovemu pogumne-

mu režiserju Dejanu Babosku (roj. 1976) pa smo zelo hvaležni za ta prikaz. Film po Sloveniji polni ki- nodvorane, ki so bile še do nedav- nega skoraj prazne. Sporočilo tega filma učinkuje kot poziv za preboj iz današnjega težkega stanja, ki nas kot narod in državo ogroža.

Tudi danes bi se morali upreti, ujeti smo v zanko nerazumljivih dolgov, zločinske denacionalizaci- je, nerazumljive servilnosti politi- kov manipulativnemu kapitalu, ki je med nami kot narodu povzročil hud razkol, kapital pa iz tega kuje dobi- ček. Oprijeli smo se liberalizma, ki ni nič drugega kakor »zgoj nič- vredni stari individualizem«. Franta v svojem najnovejšem aforističnem zapisu opozarja, da v tem vseka- kor ni smisel demokracije: »Pojav neofašizma, pomešanega s klero- fašizmom in zmotami, ki se ohran- jajo iz kolaboracije med drugo svetovno vojno, je proizvod zgre- šene in votle ‚demokracije‘, ki nas pelje v popolno relativizacijo vse- ga.« Kako narediti uspešen preboj iz vsega tega, iz te votle demokra- cije, poiskati drčo izhoda tako kot nekoč Franta na Menini planini, se sprašuje Karel Gržan in mi z njim. Franta v reviji Zarja poudarja, da za to potrebujemo resne, poštene voditelje »z jasno vizijo, kam, kako in s kom«, rešitve od zunaj ni. Mi, samo mi sami najprej to moramo, za začetek s tem, da vsem nam, vsakemu človeku, mladim še pose- bej, ustvarimo razmere za dom in domovanje v domovini – in kot da bi ta trenutek to domoljubje pri nas šepalo. Kakor koli že, tu je na po- tezi najprej in predvsem politika, in vemo, da je najslabša politika tista, ki ustvarja – tako po neoliberalistič- no, najšibkejši člen, marš ven – iz- rinjence, obstrance, klošarje, pre- karce, brezposelne in njim podob- ne. Slovenska protestantska misel in njeni lutriši so to imenovali nik- dirdom. Šlo je namreč za pregnan- stvo iz prvotnega okolja, od doma in iz domovine, pri prekarcih itd. pa dejansko iz družbe.

PREJELI SMO

Poveljnik Stane

Z zanimanjem sem v zadnji šte- vilki prebral članek o poveljni- ku Stanetu in bi rad tudi pove- dal nekaj o njem. Pred nekaj leti sem tudi jaz odkril splet, saj mi je že vnuk rekel, da živim v kame- ni dobi. Od malih nog me zanima zgodovina, še posebno NOB, saj sem prav vse prebral, še poseb- no o Stanetu in Simonu, ki sta na Jančah maja leta 1942 izbojevala pomembno zmago.

Ker ne vem, kje je pokopan ge- neral Sekirnik, ki je bil sošolec moje mame in naš sosed ter sem ga osebno poznal, mu pred spo- menikom na Jančah večkrat priž- gem svečko. Vendar bi danes rad povedal, da semob svojih začet- kih na spletu prebral samo plju- vanje o Stanetu in Simonu. Nad tem sem bil grozovito razočaran in nisem verjel govoricam. Tudi moj oče je biludeleženec NOB in moj tast Tonček Cimerman iz Skorna pri Paški vasi tudi.

Želel bi opisati Cimermano- vo zgodbo, ki mi jo je povedal o sebi in poveljniku Stanetu in jo še po 50 letih živo pomnim. Tonček je bil jeseni leta 1943 kot 18-le- tnik mobiliziran v nemško vojsko v Clermont-Ferrandu v Franciji, kjer so se mladeniči urili za rusko fronto. Tast pa je pisal domov očetu Jožetu, ki je bil tudi Maistrov borec, ali mu lahko na Dunaj, kjer bodo imeli zadnjo postajo pred odhodom v Rusijo, prinese pose- ben zeliščni strup. Tončkov oče, ki je bil pred vojno tudi Maistrov bo- rec celo na Vrbskem jezeru v čol- nu in je pred vojno čez Karavan- ke tihotapil saharin in kamenčke za vžigalnike – to mi je tudi sam povedal – je res prinesel ta zva- rek in tast si je ta zvarek nama- zal med prsti na nogah in noge

so se mu močno zagnojile. Bil je premeščen v vojaško bolnišnico, ker je bil nepokreten. Ko so se mu rane nekoliko zazdravile, ga je po- veljstvo poslalo v domačo nego, medtem pa je kompanija že odšla v Rusijo. Tonček pa je iz domačega kraja odšel v partizane v Zgornji Savinjski dolini, kjer je bil kurir od tam v Moravško dolino. Tik pred osvoboditvijo je bil zajet ali iz- dan – tega se ne spomnim – in je v zaporih na Miklošičevi v Ljublja- ni v kleti na smrt obsojen dočkal osvoboditev. Zgodba je nekoliko dolga, ampakželim osvetliti tole bistvo. Povedal mi je, da se spom- ni, kako je prišel komandant Sta- ne v njihovo taborišče in je bila vrsta za hrano pred kotlom, ko- mandant Stane pa se je postavil na konec vrste in je dejal: »Prvi so borci, potem je poveljniški kader.« Hočem povedati, kakšna je bila veličina tega narodnega junaka in izvrstnega poveljnika, o katerem se tudi govori, da je bila njegova smrt sabotaža, žal se o tem ne ve kaj dosti. Morda dolgozem, ven- dar bi rad vsaj malo z besedami iz ust očitvidca osvetlil lik velikega heroja, ki je bil tako kot moj tast izučen tudi za peka.

Lojzek Vertovšek, Ivančna Gorica

Izdaja demokracije

27. februarja je na TV SLO novi- narka Tanja Starič v Odmevih go- stila komentatorja dr. Alama Ma- ksutija in dr. Bernarda Nežmaha.

Na vprašanje: »SMC in DeSUS sta pred volitvami zagotavljali, da v vlado, ki bi jo vodil Janez Jan- ša ne gresta. To je težak preobrat. Ali lahko obe stranki preživita ta obrat po vašem mnenju?« je dr. Alem Maksuti odgovoril: »To je

težko vprašanje. V zadnjih dneh se to vprašanje skuša zreducira- ti na neki način na neki imeno- valec golega moraliziranja. To je pač demokracija. In demokracija ti ne more biti dopoldan všeč, popoldne pač ne. V tem primeru je prišlo pač do neke politične ali volilne matematike v državnem zboru. In to je neka večina, ki je dobila možnost, da se sestavi in ohrani neke privilegije v smislu delitve nekkih resorjev. Menim pa, da je usoda vseh strank oz. večine strank razen morda dveh ali treh etabliranih strank v slovenskem strankarskem sistemu negotova. Ne glede na to, kdaj se bodo te volitve zgodile. Ali čez šest mese- cev, dve leti ali izredne, takrat, ko bi morale biti redne, ali včeraj.«

Pravzaprav je človek brez bes- sed, s kakšno lahkoto komentator razlaga določeno stanje v dru- žbi in kako nas oba komentator- ja prepričujeta, da je takšno pač stanje. Ampak ali je res vse tako, kakor nas prepričujejo politiki in komentatorji?

Ali smem tudi sam zapisati, da vse, kar sem pisal o spoštovanju ustave, zakonov, o demokraciji in še čem pred npr. enim mesecem, ne drži in da sem se samo šalil? Morda tako kot predsednik vlade v odstopu Marjan Šarec? Morda kot Janez Janša in Borut Pahor, ki se tudi sklicujeta na ustavo in so- delovanje.

Ne vem, morda pa živimo v raz- ličnih družbenih sistemih, kjer dejstva ne ustrezajo resnici. Tako dopoldne kot tudi popoldne. Ne vem, če ni vse skupaj le fatamor- gana »demokracije« in so nas vo- lilce ter državljane, zelo konkretne osebe z imeni in priimki, vključno z nekom, ki se igra predsednika države (seveda v skladu z ustavo), »žejne prepeljali čez vodo.« Pa

očitno še te vode ni bilo.

Razkorak med politično oz. par- lamentarno matematiko, morali- ziranjem, in demokracijo je oči- tno takšen, da ga navadni drža- vljani »ne razumemo.« Torej dob- ro jutro Slovenija in zelo dobro si zapomnimo vsa imena in priimke vseh akterjev tega prepričevanja, te nedoslednosti in politične go- ljufije. Naj samo še omenim, da se mi zdi strah glede koronavirusa manj pomembna od indifere- ntnosti vseh nas do takšne izdajal- ske politike, kot jo imamo sedaj.

Miloš Šonc, Grosuplje

Dan samostojnosti in enotnosti

Samostojna in enotna, demokra- tična, pravna in socialna država Slovenija je spet praznovala (po- daljšan božič!). Vprašajmo se, kdo in zakaj. Vprašati se je namreč treba, kaj imamo od tako ope- vane samostojnosti in enotnosti ter od vsega drugega naštetega tisti, ki nismo trgovali z orožjem, nismo kradli (nekdanj) skupnega premoženja, se nismo »grebli« za (pre)dobro plačane službe in položaje (doma, v Bruslju in še kje), ne manipuliramo z ljudmi, za mastne honorarje pred roko pravice ne rešujemo tistih, ki so vse to počeli in še počnejo.

Vprašati se moramo, potem pa pljuniti na tako samostojnost in enotnost, demokratičnost, prav- nost in socialnost, ne pa izobe- šati zastave in prirejati cirku- santske predstave v Cankarjevem domu. Vsaj to, če tega kapitali- stičnega stvora že spremeniti ne (z)moremo!

Slavko Suhadolc, Dobrova

ZANIMIVOSTI – Najdaljša slovenska transverzala

Pot kurirjev in vezistov NOV Slovenije

Pot kurirjev in vezistov NOV Slo- venije je najdaljša slovenska tran- sverzala pot. Njen rojstni dan je 13. junij 1969, spominja pa na or- ganizacijo kurirskih, telefonskih in radijskih zvez v narodnoosvobodil- nem boju slovenskega naroda od leta 1941 do 1945 ter na kurirje in veziste, ki so v tem boju opravljali pomembne naloge prenašanja pi- snih, telefonskih in radijskih spo- ročil. Je živ spomenik vsem, ki so pri opravljanju teh nalog darovali svoje življenje.

Izjemno dobro organizacijo slu- žbe za zveze v NOV Slovenije so priznavale tudi zavezniške voja- ške misije pri glavnem štabu NOV. Osebe za to področje bojevanja so izbirali med vdanimi in pogumni- mi borci. Po večini so bili to mla- di ljudje, ki so se na svojih poteh znali varovati in izmikati številnim okupatorjem oviram in pastem. Pogosto so bili tarče okupatorjeve- ga orožja, zlasti na prehodih žele- zniških prog, cest in voda. Številni so ostali na nedokončani kurirski poti, na poti, ki jo v spomin nanje

ter v spomin na vse žrtve in do- godke NOV imenujemo **Pot kurir- jev in vezistov NOV Slovenije**.

Pokrovitelja Poti sta Pošta Slove- nije in Telekom Slovenije. Predho- dnik obeh pokroviteljev, Združeno podjetje PTT Slovenije, je 17. junija 1967 podelil domicil kurirjem in vezistom NOV Slovenije. Zaposle- ni v takratnem podjetju in obeh se- danjih družbah opravljajo delo, ki so ga med narodnoosvobodilnim bojem opravljali kurirji in vezisti.

Pot je speljana po vseh sloven-

skih pokrajinah, od Prekmurja do slovenske Istre, v dolžini nad tisoč kilometrov. Začne se v Gančanih, kjer je 18. oktobra 1941 v spopa- dih z Madžari padel Štefan Kovač - Marko, voditelj narodnoosvobo- dilnega gibanja v Prekmurju, kon- ča pa se na Slavniku, kjer je bila od marca 1943 do osvoboditve kurirska postaja P-2, najjužnejša kurirska postaja na slovenskem ozemlju.

Pot kurirjev in vezistov NOV Slo- venije je zaznamovana z modro-

-rumenimi okroglimi markacijami, ponekod pa so vidne še stare mar- kacije TV. Modra barva je barva Telekoma Slovenije, rumena pa je barva Pošte Slovenije. Obe organi- zaciji sta pravni naslednici nekda- njih podjetij za PTT-promet tudi na področju organizacije in vzdrževa- nja Poti kurirjev in vezistov NOV Slovenije, zato je utemeljena odlo- čitev za modro in rumeno barvo. Poleg tega so okrogle markacije lepše in skladnejše s planinskimi markacijami, s katerimi se na šte- vilnih poteh pojavljajo skupaj.

Pot je obširno opisana v vodniku Jožeta Dobnika Pot kurirjev in vez- istov NOV. Kdor želi dobiti znak za prehojeno pot, kupi tudi dnevnik, v katerega mora potem pritisniti 88 kontrolnih žigov. Danes za pot skrbi Društvo prijateljev poti kurir- jev in vezistov.

Več podatkov o društvu lahko do- bite na spletni strani <http://www.drustvo-prijateljev-poti.si/>, več podatkov o poti pa na spletni stra- ni <http://www.pespoti.si/pkv.php>.
Pripravil Franc Štibernik

KOLUMNA

Jože Pogljajen

Noč dolgih mask

Nekateri pravijo, da so krize mokre sanje vsakogar od potencialnih diktatorjev. Če to drži, je »koronaepidemija« za novega predsednika vlade Janšo prišla kot naročena. Novi koronavirus je državo, ne da bi Janša mignil s prstom, potisnil v izredno stanje. Parlament tega sicer (še) ni razglasil, a so Janševi pohiteli in takoj ustanovili – krizni štab. Ta krizni štab – kot kaže – bolj kot da bi krizo blažil, ustvarja dodatno zmedo med državnimi institucijami, ki so odgovorne za ukrepanje v kriznih razmerah. To niti ni tako čudno, saj je Janša ta štab napolnil z dokazano zvestimi člani SDS.

Tako je državni krizni štab pravzaprav štab stranke slovenskih desničarjev, ki mu načeluje šef tajne službe iz časa prve Janševe vlade, stroko v njem pa zastopa doktorica, katere ime najdemo na kandidatnih listah SDS za državne in ljubljanske volitve. Da kljub temu ne bi kaj ušlo nadzoru, so takojci vzpostavili poseben Twitterjev profil, s katerim naj bi ljudi obveščali o stanju in ukrepih kriznega štaba. No, pokazalo se je, da je glavni namen tega čivkališča obračunavanje s političnimi nasprotniki, predvsem s prejšnjo vlado. To je bilo preveč celo za Kacina, ki so ga bog ve zakaj potegnili iz naftalina in ga razglasili za glavnega govornika tega štaba. Glavni govorec se je takoj javno odrekel storitvam tega profila. Med te milo rečeno ne ravno posrečene krizne propagandne prijeme gre prišteti tudi nočno slikanje novih ministrov z maskami na obrazih. Javnost je to fotografiranje razumela kot norčevanje in se spraševala, ali bi ne bilo bolje, če bi te maske raje kakor za fotografiranje ministrov namenili zdravnikom in medicinskim sestram.

Janša je preplah zaradi epidemije izrabil za utišanje kritik na račun izbora svojih ministrov. Ob pridni asistenci novega predsednika parlamenta Zorčiča tako v hramu demokracije razprava o njih ni bila zaželena. Zaradi koronavirusa! In zato, da je Janša oblast prevzel kakšne tri dni prej, kot to predvidevajo poslovniška določila. A bolj kot to in ustanavljanje kriznih štabov nas lahko skrbijo imena večine ministrov z maskami, ki so bili – kot že rečeno po hitrem postopku – imenovani dobesedno čez

Kot češnja na torti pa je videti Janševo imenovanje zelenega jagra Mahničja za sekretarja za državno varnost, kajti njegova edina referenca je strankarska izkaznica SDS tako rekoč od vrtca naprej.

noč. Tako se je zgodilo, da je Janša dokaj neopazno prevzel vse varnostno-represivne in tiste resorje, kjer se pretaka denar. Novi policijski minister je postal direktor Nove24 TV, ki ji pravijo »tovarna laži v pretežni madžarski lasti«, Hojs. Nobenega dvoma ni, da bo poslušno orodje v rokah vodje, pri čemer mu bo kot državni sekretar uslužno pomagal miličniški kadet in propadli mariborski župan Kangler. Iz uprave Nove24 TV prihaja tudi novi generalni sekretar vlade Predalič, pa »miličniški« Gorenak, ki je napredoval v državnega sekretarja v Janševem kabinetu. To je tisti Vinko, ki je kot nekdanji policijski minister »izgubil« podpise za Janševi vladi neprijeten referendum in je na protestnike zoper Janšo pošiljal policijske specialce in vodni top.

Kot češnja na torti pa je videti Janševo imenovanje zelenega jagra Mahničja za sekretarja za državno varnost, kajti njegova edina referenca je strankarska izkaznica SDS tako rekoč od vrtca naprej. Žan je hkrati sekretar Sveta za nacionalno varnost. In takoj so iz tega sveta brez pojasnila izbrisali šefa Sove, ki mu ni všeč. Ne le represivnih resorjev, Janševi preverjeno zvesti kadri (Šircelj, Černač, Vizjak, Simoniti) prevzemajo tudi resorje, prek katerih bo SDS nadzoroval razdeljevanje državnega in evropskega denarja. Ustrezne popravke proračuna lahko pričakujemo v nekaj dneh. Naslednji bodo najbrž na vrsti mediji, predvsem nacionalni radio in televizija.

Za čisto in nastavev pravovernih kadrov v državnem zboru že poteka postopek zamenjave osmih članov v programskem svetu RTV z janšisti. S tem bodo janšisti v svetu dobili večino in bodo tako brez večjih težav zamenjali tako generalnega direktorja RTV kakor tudi direktorja radia in TV. Nekoč smo to že videli, ko sta bila za direktorja javne televizije in radia postavljena Možina in Vase, Za drugo, denimo za ukinitvev plačevanja RTV-prispevka, pa bo poskrbel minister Simoniti »Blejski«. Druge resorje, ki naj bi uresničevali precej nerealne cilje koalicijske pogodbe – zdravstvo, šolstvo, pravosodje, promet, sociala in predvsem skrb za starejše in ne nazadnje vojska in državna uprava – pa je Janša prepustil koalicijskim partnerjem. A ne brez nadzora. Tako bo na primer ministra za zdravje »zvezanih rok« Gantarja nadzorovala dosedanja poslanka SDS Godčeva.

Po eni strani gre torej epidemija Janši na roke, ker odvrta pozornost od mehkega državnega udara SDS. Toda epidemija koronavirusa bo nekoč konec in takrat pridejo na dan neprijetne gospodarske in socialne posledice epidemije in prihajajoča nova migrantska kriza. In v tem pogledu ne gre pozabiti, da bodo volitve najpozneje čez dve leti.

KULTURA – Lojze Krakar

Usodno sta ga zaznamovala otroštvo in mladost

Lojze Krakar, pesnik in taboriščnik

»Svojo pot najraje hodim sam.« je dejal Lojze Krakar, pesnik, prevajalec, urednik, literarni zgodovinar, esejist ter interniranec v Reniciciju, Dachau in Buchenwaldu.

Rodil se je 21. februarja 1926 v Semiču v Beli krajini, umrl pa 24. decembra 1995 v Ljubljani. Po končani osnovni šoli v Semiču je obiskoval gimnazijo v Novem mestu, kjer pa je šolanje prekinil, saj so ga najprej zaprli Italijani, nato pa internirali tudi Nemci. Gimnazijo je dokončal po koncu vojne in se je v Ljubljani vpisal na študij slavistike na Filozofski fakulteti. Po diplomi je odšel v Varšavo študirat polonistiko, po letu 1965 pa poučevat slovensko književnost in slovenski jezik na Univerzo J. W. Goetheja v Frankfurtu, kjer je leta 1970 tudi doktoriral.

V spomin na svojega krajana v Semiču že tradicionalno prirejajo Krakarjeve dneve, na pročelju muzeja pa stoji njegov doprni kip.

Po letu 1976 je poučeval slovenski jezik in književnost na univerzi v Zadru. Pred odhodom v tujino je bil tudi urednik Tovariša in Cicibana, zaposlen pa je bil še v kulturni redakciji takratne RTV Ljubljana in v Cankarjevi založbi, kjer je zasnoval zbirko Lirika.

Objavljati je začel že leta 1946 v Mladinski reviji. Njegova prva dela opisujejo predvsem grozote internirancev, pozneje pa se v ustvarjanju razcveti. Med njegovimi deli velja omeniti *V vzponu mladosti*, *Cvet pelina*, *Med iskalci biserov*, *Noč, daljša od upanja*, *Vdanost*, *Umrte mrtvi*, *Krik*, *Predlogi*, *Nekje tam čisto na robu*, *Sporočilo*, *Romanje v Kelmorajnu*, *Klinopisi*, *Sonca v knjigi*, *Prepletanja in Od tod so zbežale še ptice*.

Njegovo prevajalsko delo je zelo obsežno, največ je prevajal iz poljščine, pa tudi iz srbskega, hr-

Buchenwald

Kot član uredniškega odbora je Lojze Krakar sodeloval pri izdaji zbornika o koncentracijskem taborišču Buchenwald. Zbornik je leta 1983 založila in izdala Založba Borec. V taborišče Buchenwald je bilo od 15. julija 1937 do 11. aprila 1945 pripeljanih približno četr milijona ljudi, od tega jih je več kot petina umrla oziroma so bili umorjeni. Vse to se je dogajalo komaj deset kilometrov od Goethejevega in Schillerjevega mesta Weimar. Lojze Krakar je leta 1945 v taborišču napisal pesem:

Pesnikovo drevo v taborišču smrti

(Sredi nacističnega taborišča Buchenwalda pri Weimarju je raslo mogočno staro drevo, pod katerim je nekoč pisal Goethe.)

*Med okostnjaki s komaj še živečo,
ječečo dušo sredi muk, kletvin,
v posmeh življenju, v žalosten spomin
drevo je raslo s krošnjo zelenečo.*

*Tu je nekoč poet in velikan
zamišljeno sedel, smo govorili,
in njim, ki zdaj so svet na križ pribili,
pel o ljubezni, sam ljubezni vdan.*

*Je vedel, da bo tisočglavi zmaj
kdaj vstal iz njih, ki vanje je sejal
vse, kar so pokončali v sebi zdaj?*

*Ne, če takrat bi vedel, da zdvijal
nekoč bo narod, ki mu vse je dal,
bi ga preklel, kot ga preklinja zdaj
polmrtva raja, zgažena do tal.*

vaškega in nemškega jezika. Najpomembnejši deli sta *Poljska lirika dvajsetega stoletja* in *Sodobna monogolska lirika*.

Ciril Zlobec je ob Krakarjevi smrti leta 1995 zapisal: »Usodno ga je zaznamovalo dvoje: otroštvo in mladost, ki sta pri njem tudi zaradi zunanjih razmer negacija drug drugega: otroštvo v domala idilični Beli krajini, mladost v italijanski internaciji in pozneje v taboriščih smrti, v Dachau in Buchenwaldu.«

Leta 1977 je bil dobitnik Prešernove nagrade za pesniško zbirko *Nekje tam čisto na robu*, leta prej pa je že bil prejemnik nagrade Prešernovega sklada, kot sourednik je Lojze Krakar sodeloval pri izdaji zbornika o koncentracijskem taborišču Buchenwald nedaleč od Weimarja.

Boris Grabrijan

SVOBODNA B E S E D A je glasilo ZZZB za vrednote NOB Slovenije za domoljubna, socialna, gospodarska, politična, zgodovinska in kulturna vprašanja doma in po svetu. Izhaja vsak zadnji petek v mesecu.

Izdajatelj: ZZZB za vrednote NOB Slovenije
Zanj: Marijan Križman, predsednik
Uredniški odbor: mag. Blaž Kavčič (predsednik) dr. Maca Jogan, Metka Mencej, Mitja Meršol, dr. Cvetka Hedžet Tóth
Odgovorni urednik: Janez Alič
telefon: 041 686 322
elektronski naslov: svobodna.beseda@gmail.com
Oblikovanje: Vid Brezovnik
Jezikovni pregled: Mirjam Furlan Lapanja

Naslov uredništva in naročnin:
ZZZB za vrednote NOB Slovenija,
Einspielerjeva ulica 6, 1000 Ljubljana
telefon: (01) 434-44-45; **fax:** (01) 434-41-17
romana.jemec@zzb-nob.si

PESMI

Rab

*Cikade svoj nenehni spev cvrčijo,
kot vzdih v borovcih veter zadržti
in morje hrope večno melodijo,
ko val za valom novi val rodi ...*

*Kričal bi, kot neme skale vpile bi,
rjovel v tišino,
kot sence mrtvih rjovejo,
in vpil, kot vpije posušena kri!*

*Nihče izbrisati ne more
pogledov gladnih tisočev oči;
nihče pozabiti skeletov,
visečih Cunj, nekoč ljudi ...*

*Tu, tu, na tem prekletem Rabu,
otroci so umirali v kamnitem grobu,
iz posušenih prsi mater pili kri
za greh, da so rodili se v napačne dni!*

*Oholi, grabežljivi tujec, ne pozabi,
kaj tvoj zločin je, kaj tvoj greh;
zakaj se tvoji orli, liktorji in fašisti
razbili so ob božjih se čereh!*

*Cikade svoj nenehni spev cvrčijo,
kot vzdih v borovcih veter zadržti
in dalje hrope morje svojo melodijo
in dalje groblja v žalosti molči ...*

V apelu
(Dachau)

*Z vami zdaj stojim v apelu,
števke klicanih poslušam
in odgovarjam nanje: »Tu! Tu! Tu!«
Za vsakogar, ki ga več ni,
za vsakogar, ki v pepelu že trohni, namesto
vas še vedno kdo stoji
tu na apelu in javlja se do sodnih dni!*

*Niste umrli vi zaman
in tudi mi ne bomo;
za vsakim novi bodo še prišli
in pričali na sodni dan!
In pričali na sodni dan,
ki se za vas je že zgodil –
namesto rabljev ste trpeli vi!*

*Na fotografijah ste razstavljeni v muzeju,
kup živih trupel, ujetih v krč luči,
ki s slike nemo v večnost govori ...
Tu trupla govorijo brez imen
in odgovarjajo: »Tu! Tu! Tu sem,«
še nerojenim javljajo v apelu
in pričajo v vesoljni eter,
da še živijo v pepelu,
kidavno že ga je odnesel veter ...*

*Trpljenja vašega odvzeti se ne da,
ne zmanjša kes ga, ne obžalovanje,
ker hujše je kot vse moreče sanje,
zato na veke naj obsoja sile zla!
Hoteli rablji so izbrisati spomin ljudem,
zato ni trupel, ki bila bi pokopana;
a nič zato; vaš grob je v srcu vsakega
zemljana,
ki počasti spomin, ko pride sem ...*

*Z vami zdaj stojim v apelu
kot vsak, ki tu stoji,
in tiho klanjam se pepelu –
in duša me boli ...*

Andrej Rant, Izpovedi,
Ljubljana, 2006

AKTUALNO - Holokavst z drugega zornega kota

Prevrednotenje zgodovine – kako dolgo še?

Dr. Marjan Toš

Za iztočnico prispevka, posvečenega spominu na žrtve holokavsta, sem uporabil nesporno resnico, da smo tudi v Sloveniji priče prevrednotenju zgodovine druge svetovne vojne in izenačevanju rabljev in njihovih žrtev. Tako preprosto ne gre več, saj je nedopustno, da celo oblast ne ukrepa in tišči glavo v pesek. In pozablja, da je Evropa zgrajena na protifašizmu in protinacizmu in da se ve, kdo je bil na kateri strani. Pri nas očitno ne (več)!

Naj za osvežitev spomina uporabim nekaj misli Spomenke Hribar, ki je večkrat poudarila, da ima vsaka stran v bratomornem spopadu med okupacijo v Sloveniji 1941–1945 svojo odgovornost. Krivda zadeva Cerkev kot institucijo in Komunistično partijo kot politično stranko, kot izvajalko revolucije. »Vso krivdo pripisuje komunistom, češ da so ti krivi vsega, ne le okupatorskega nasilja, temveč tudi nasilja samih kolaborantov. Vsi drugi so krivi, le oni ne! Seveda ima tudi komunistična stran svojo krivdo, to je izvajanje revolucije med vojno in povojno nasilje.« Vsaka stran ima svojo odgovornost, svoj delež krivde med slovenskim narodom, ki bi se je morala osvoboditi tako, da prizna in obžaluje, in potem se lahko porajajo dvomi o krivdi domobrancev za ovajanje Judov Nemcem, zlasti zadnje čase, ko je znano relativiziranje krivde. A mnogi se ob tem sprašujejo: *kako so ljudje*

Število slovenskih žrtev holokavsta še ni dokončno. Med državami z največjim številom žrtev holokavsta izstopajo Poljska (3 milijone), Sovjetska zveza (1 milijon), Češkoslovaška (267.000), Romunija (469.000), Madžarska (569.000), Nemčija (160.000), Nizozemska (107.000), Litva (135.000), Grčija (70.000), Jugoslavija (60.000), Francija (83.000), Latvija (80.000) in Avstrija (65.000).

prišli v taborišča? Kako so Slovenci prišli v taborišča? Kdo jih je izbral? Kdo je ovajal. V drugi svetovni vojni so bili domobranec na strani tistih, ki so ljudi pošiljali v taborišča. In v peči. Domobranec so bili sodelavci nacizma, organizirali so jih nacisti, vodili so jih nacisti, najprej pa fašisti. Delali so za plačilo. Bili so plačani. Plačevali so jim že Italijani in potem tudi nacisti. Dobivali so celo nagrade za uboje partizanov. Bili so poklicna, plačana vojska. Navsezadnje so lovili britanske pilote. Ki niso bili komunisti«, je leta 2014 v Mladini zapisal Grega Repovž v članku Zločini sedanosti.

Zanikanje holokavsta

Zanikanje holokavsta je diskurz in propaganda, ki zanika zgodovinska

dejstva ter razsežnost iztrebljanja Judov, to je šoe oziroma holokavsta, ki so ga nacisti in njihovi pomagači izvedli med drugo svetovno vojno. Zanikati holokavst konkretno pomeni trditi, da se ta ni zgodil, pa tudi javno zanikati ali dvomiti, da so se ključni načini iztrebljanja (npr. plinske celice, množični poboji, stradanje, mučenje) resnično uporabljali ali da je bil genocid nad Judi nameren. Različni načini zanikanja holokavsta so izraz antisemitizma, ocenjujejo v mednarodni zvezi za spomin na holokavst

Spominski muzej v Auschwitzu je lani obiskalo 2,3 milijona ljudi.

IHRA. Zanikanje genocida nad Judi je poskus nacionalni socializem in antisemitizem oprati krivde ali razbremeniti odgovornosti za genocid nad judovskim ljudstvom. Vse bolj pa smo soočeni tudi s popolno relativizacijo žrtev, o čemer je že večkrat zelo tehtno in argumentirano javno opozoril **dr. Oto Luthar**.

Grobo potvarjanje zgodovine

Vprašajmo se torej, kako je sploh mogoče kolaborantske enote prevesti v pripadnike narodne vojske in torej storilce preobleči v žrtve. To se pač ne da! Dr. Oto Luthar meni, da bo treba tradicionalni zahodnjaški tradiciji, ki je v takih primerih do zdaj gradila na pozabljenju in oproščanju (to forget in to forgive), dodati še ponarejanje (to forge) ... da bodo ljudje na podlagi zgodovinskih virov vendarle spoznali, da gre resnično za grobo potvarjanje zgodovine. »Pri tem bi jim ob neshetokrat citiranemu besedilu domobranske prisege lahko pomagal antisemitizem, poleg antikomunizma in klerikalizma tretji najpomembnejši zaščitni znak slovenskega domobranstva. Spomnimo samo na najbolj značilne izjave domobranskih vojaških priročnikov, plakatov, govorov ..., ki so ljudem dopovedovali, da Judje nameravajo zaslužiti svet,« med drugim poudarja dr. Oto Luthar. Ali še točneje, da so »Judje podkupili partizane zato, da bi uničili slovenski narod«, domo-

Oto Lotario Globocnik (21.4.1904–31.5.1945) je bil policijski general, avstrijski nacist in vojni zločinec slovenskega rodu. Je eden najodgovornejših nacističnih funkcionarjev za pomore milijone Judov v holokavstu.

branci, na drugi strani pa so se ob podpori nemške vojske borili »proti svetovnemu judovstvu«. »Prekleti Judje« so bili v zadnjih letih pred vojno sicer že tarča lokalnega antisemitizma, vendar se je z vojno in kolaboracijo njihovo življenje tudi v Sloveniji drastično spremenilo. Stališče, da »židovstvo hoče zaslužiti ves svet« in da sta »najzvestejša izvrševalca židovskih ukazov komunizem in liberalna demokracija«, je skupaj s protiparlamentarizmom po letu 1943 postalo sestavni del domobranskega političnega programa.

bolj zato, ker so jih ljudje imeli za Nemce). Čeprav so se najprej odseljevali v zahodno Evropo, je bil njihov končni cilj zapustiti Evropo in oditi ali v Veliko Britanijo ali v ZDA. Največ pa jih je želelo oditi v Palestino in po letu 1948 v novoustanovljeno državo Izrael. Tja je odšla tudi več kot polovica prekmurskih Judov, ki so preživeli holokavst. Posledice tega povojnega antisemitskega nasilja so bile strahotne in njihove dimenzije še danes niso docela razjasnjene. Predeli vzhodne Evrope, v ka-

Novodobno relativiziranje krivde

Od tod naprej je komunizem vse redkeje nastopal brez pridevnika »židovski«, neredko pa so celo boljše bili predstavljeni »le kot delček te zarote«. V okviru domobranske propagande je sorazmerno s tem rasel ugled »nacionalsocializma«, vsaj od konca leta 1943 naprej, nato pa kot osrednja sila boja za »svobodo in pravico narodov«. Dr. Oto Luthar poudarja (podobno kot Doroteja Lešnik in Gregor Tomc – Rdeče in črno; Slovensko partizanstvo in domobranstvo), »da glede na to tudi sam že nekaj časa opozarjam na to, da je domobranska propaganda ljudi postavljala pred lažno dilemo: ali germanizem ali židovsko-plutokratsko-komunistična miselnost?« Novodobno relativiziranje krivde in prevrednotenje zgodovine spregleduje nekatera globalna dejstva in posledice tako medvojnega holokavsta kot tudi povojnega pro-

V holokavstu je bilo uničenih 6 milijonov Judov, od tega 587 slovenskih, največ 392 Judov iz Prekmurja. Judje imenujejo holokavst ŠOA/SHOAH, velika katastrofa, nesreča...

tisemitskega nasilja na območju celotne vzhodne Evrope. Tudi po vojni se je razplamtel radikalni antisemitizem in Judje so se iz teh predelov odseljevali tudi zato, ker so jih ljudje imeli za Nemce. Te pa so zaradi medvojnih grozot zelo sovražili (iz Poljske je pobegnilo 200.000 Judov, iz Madžarske 18.000, iz Romunije 19.000 in iz Češkoslovaške 18.000 Judov. Prav iz te države so se Judje izseljevali

terih so nekoč živeli Judje, so se nepreklicno spremenili. Še zlasti težko je bilo prepoznati Poljsko. V nekoliko manjši meri je to veljalo kar za celotno vzhodno Evropo. Do leta 1948 je ta del postal še veliko bolj kot v Hitlerjevem obdobju »Judenfrei« (prim. Keith Low, Podivjana celina).

V večjem delu nekdanje Jugoslavije in s tem tudi Slovenije je bilo Hitlerjevo naročilo o »dokončni rešitvi judovskega vprašanja« izpolnjeno že med vojno. Povojno dogajanje moramo obravnavati v kontekstu širšega dogajanja v Evropi, zlasti še na njenem vzhodnem delu, ki se je množično »očistil«. Zaradi nasilnega preseljevanja prebivalstva je iz teh predelov vse bolj izginjala večkulturnost, kot še nikoli v novejši zgodovini. Iz Slovenije ni bilo mogoče izgnati nobenega Juda, ker jih po odhodu v Izrael in ZDA po letu 1948 tudi v Prekmurju tako rekoč ni bilo več. Od njih so ostali le še ostanki ostankov. S tem pa je tudi iz te slovenske pokrajine izginila značilna multikulturnost kot posledica holokavsta nad Judi. Danes se postavljajo številna vprašanja, kaj bi bilo s Prekmurjem, če bi Judje tam ostali in lahko krepili gospodarske pobude, da o družbeni in kulturni podstati ne govorimo posebej. Skratka, holokavst je bil za slovenske Jude usoden. Ne samo v Prekmurju, pač pa tudi na Tržaškem (Rižarna in neusmiljeni Oto Globocnik), Goriškem, v Ljubljani, na Ptuj, v Mariboru. Slovenska judovska skupnost si po tragediji holokavsta nikoli več ni opomogla in je še danes najmanjša judovska skupnost v Evropi. Vsega tega se je treba ob dnevu spomina na holokavst še kako spominjati, kajti kot je nekoč zapisal največji lovec na nacistične zločince Simon Wiesenthal, vsako »upanje živi, dokler se ljudje spominjajo«.

KULTURA – O pesniku Karlu Destovniku - Kajuhu

Vlado Vrbič, *Prestreljene sanje*

(Maribor, Litera, 2020, 375 str.; cena 20,00 evrov)

Matjaž Kmecl

Znani velenjski publicist, poznavalec Kajuhovega življenja in dela Vlado Vrbič je napisal in pri mariborski založbi Litera poskrbel za natis obsežnega življenjepisnega romana o pesniku Karlu Destovniku - Kajuhu. Zanimivo literarno dejanje! Ne samo zaradi Kajuha, ki slejkoprej ostaja ena najbolj zvenečih pesniških osebnosti našega NOB, in njegove življenjske zgodbe, temveč tudi zato, ker tako imenovana pesniška/ literarna svoboda omogoča nekaj, česar strokovnim raziskovalcem ni dosegljivo; to pa je poseganje v reči, ki so sicer bolj ali manj očitne, ki pa niso stvarno dokazljive, tako da jih ni mogoče dokumentirati. Gre predvsem za skrite intimnosti, od koder se odločilno napaja zlasti izpovedna lirika. Tudi Kajuhova se je, naj je bila še tako socialno spodbujena.

Emil Cesar, ki sicer velja za najpodrobnejšega dokumentarista Kajuhovega življenja in je pri tem skrajno zanesljiv (poskrbel je za nekaj natisov obsežno komentiranega

pesnikovega pisanja), prav zaradi svoje metode nikoli ni bistveno posegel v območje domnevanja. Domnevanje, živo predstavljanje, pa je seveda temelj umetnosti, naj se zdi še tako samovoljno.

Vlado Vrbič je zbiral življenjepisno gradivo o Kajuhu tudi mimo Cesarja in ob vsej iskreni hvaležnosti do njega dognal marsikateri popravek (na primer glede datuma pesnikovega rojstva ipd.), hkrati pa so ga zanimali tudi šoštanjske govornice oziroma govorna izročila in druga, malce občutljivejša pričevanja. Cesar je na primer vedel, da Kajuh biološko ni Destovnikov, vendar tega zlepa ni izrecno povedal – Vrbič v nasprotju z njim svoj roman celo začne s to občutljivo šoštanjsko zgodbo. Upa si z živo domišljijo odpreti pripoved o pesnikovi skoraj še otroški ljubezni do »Medvedove Mičice«. Ali tudi o manj slavnih dogodkih v ilegalni Ljubljani, na primer o »nečisti«
erotiki in podobnem, tudi o dogajanju pri Ponikvarjih in o poznejšem Kajuhovem odnosu do Brine. Vse to je zaradi sorazmerne časovne bližine še skrajno človeško občutljivo, toda kot pripovedovalec je Vrbič

vedel, da bi bil življenjepisni roman o pesniku brez njih invaliden; moral jih je sprejeti in se na poseben način, s prikazovanjem, opredeliti do njih. Seveda z veliko mero tvegiranja in obzirnosti, saj je še kar nekaj pesnikovih bližnjih živih in bi lahko marsikaj razumeli kot nepotrebnost, morda celo žaljivo podtikanje.

Tudi to, da so ljudje v najnevarnejšem in najhujšobnejšem času Kajuha množično in spontano sprejeli za svojega pesniškega glasnika, je iz pesnika oblikovalo občutljivo čisto, nedotakljivo in skoraj sakralizirano osebnostni simbol; takšen, da vanj ni mogoče poljubno drezati, naj bi se zdelo še tako utemeljeno in vabljivo.

Vrbič je v svojem romanopisnem prikazu Kajuha ostal skrajno korekten do vsega, kar se ve o pesniku; mogoče kdaj celo preveč; tu in tam se zato celo zazdi, da ga je velikanski kup znanih podatkov kar malce oviral pri razmahu tako imenovane ejdetične domišljije (čeprav jo je na drugi strani tudi znatno pogajal) – zato je na primer eksplozija pesnikove erotične občutljivosti ob deset let starejši Silvi Ponikvar-

jevi obstala v nekoliko manjši pripovedni intenzivnosti. Škoda, saj so iz tistih trenutkov nastale najlepše Kajuhove pesmi! Kakšnega zagnanega freudovca bi v tej isti zvezi morda celo zamikala sled ojdipovskega kompleksa – vprašanje navezanosti na mater oziroma nadomestila zanj: prav tako literarno privlačna tema! Podobno velja za njegovo brezdomno begavost, ki mu je življenje pomembno krojila zadnja leta.

Vendar je treba v isti sapi poudariti, da je Vrbičeva freska Kajuhovega življenja pomemben dosežek, velik korak naprej v smeri nepapirnatega, nefrazastega razumevanja

pesnikovega življenja in dela. Celo patetični trenutek Kajuhove smrti pisca ni zvalil v prazno vzklikanje in zaklinjanje; je pa stvarno – skoraj hladno – prikazal, kako ga je, pesnika, pokončala izdajalska kolaborantska puška (kar je kot podatek z imenom in priimkom sicer tudi že znano). Izjemno čisti in izdelani popisi predmetnega sveta ali starosvetnega Šoštanja utegnjo še dodatno pritegniti pozornost domoznansko usmerjenih bralcev, zlasti domačinov.

Priporočila vredno branje!

P. S.:

Pisec tega zaznamka je kot negodni fante prva povojna leta obiskoval šoštanjsko nižjo gimnazijo in skupaj z drugimi velenjskimi šolarji vsak dan hodil mimo kina Kajuh, ki sta ga upravljala Destovnikova: ona precej gospodovalna in zajetna ženska, on droben in malce zapit. Ona je prodajala karte, on je vrtil filme in plošče, še posebno češko *Rozamundo*, nekakšno prednico Avsenikove in Slakove glasbe. Ko je stari Destovnik umrl, je v svoji hišici na bregu čez proggo nad nekdanjim Vasletovim hotelom uredila majčken družinski muzej – v spomin na oba ubita sinova, na partizanskega Karleka in na Jožeka, ki je padel kot mobiliziranec v nemški vojski. Vsak obisk pri njej je izzvenel v rahlo, včasih celo malce neprijetno patetiko.

SPOMINI – Aleš Stanovnik in njegova krščanska misel

Predsednikov vzornik

Prizadetost ob smrti spoštovanega in dragega prijatelja Janeza Stanovnika je in bo vzbudila številna razmišljanja o njegovi veličini in pomenu za slovenstvo. Čutim, da mu izkažem svoje spoštovanje tako, da obnovim misli na njegovega vzornika, Aleša Stanovnika, vodilnega člana slovenskega vodstva OF, ki je zaradi izdajstva slovenskih klerofašistov tragično končal pod streli nacifašizma.

Aleš Stanovnik je sodeloval z vodilnimi organizatorji in člani osvobodilnega gibanja. Njegovo delo in misel sta vgrajena v našo svobodo. Janez je vedno obžaloval, da je spomin na tega krščanskega socialista ostal sicer spoštovan, da mu pa slovenska javnost v osvobodjeni Sloveniji ne posveča zaslužene pozornosti za zasluge za našo svobodo, predvsem pa ne posveča pozornosti njegovi krščanski misli, ki je in še bo plemenitila naše slovenstvo. Taka razmišljanja mi je izrazil v obliki samoočitanja, da tudi on o vzoru, kateremu je največ dolgoval, še ni napisal knjige. Napisal jo je leta 2003, dobil sem jo s posvetilom kot prijatelju. Čutim, da bi bilo Janezu v zadovoljstvo, da ob njegovi smrti obnovimo spoštljiv spomin tudi na Aleša Stanovnika, njegovega vzornika. Na knjigo sem odgovoril globoko presunjen. Takrat sem mu napisal:

»Knjigo sem prebral na dušek. Od strani do strani je raslo moje navdušenje nad Alešem Stanovnikom, njegovimi mislimi ter Tvojim opisom njega in njegovega časa. Nenehno pa sem tudi sočustvoval nad njegovo usodo: zakaj je moral umreti, saj je bil globoko veren? Kljub temu so ga pokončali cerkveni ljudje. Z okupatorjem naj bi se borili za vero. Vse njegovo delovanje je bilo posvečeno slovenstvu. Mučilo me je tudi vprašanje,

zakaj si tako dolgo odlašal z opisom. Zaradi Tvoje poznane skromnosti se mogoče nisi hotel hvaliti z ogromnim prispevkom Tvoje družine. Mogoče je tudi, da naša svoboda ni tista prava, za katero se je Aleš žrtvoval in z njim vsi tisoči vernih in neverujočih. Iz naše srede so odšli, padli ali bili žrtvovani po številnih moriščih. Vse te je besedilo iz Tvoje knjige oplemenitilo, znova si povedal, da so se odločili pravilno, ko so sprejeli program OF. Oziroma bi v Aleševem delu in misli dobili potrditev, da nam je naša pot edina omogočila svobodo in preživetje na svoji zemlji.

Čas je bil resnično kompleksen, vseobsegajoč glede dilem o smrti in življenju, o hlapčevanju in svobodnem življenju. Zmote skoraj razumljive, slabo nadzorovano so se uveljavljali vsakovrstni značaji. Mislim, da si Ti v nekem govoru omenil, da zmote v času vojne lahko postanejo tudi zločin. Vendar se zaradi tega ne smemo odreči narodnoosvobodilnemu boju v celoti. Alešev plemeniti idealizem, Tvoj, moj, naš – je prevladal, je zmagal.

Alešev lik je tako velik, da mi je resnično žal, da ga številni do zdaj nismo poznali. Res smo vsestransko favorizirali komuniste, vendar saj imamo tudi Fajfarja, Kocbeka, Breclja, Zemljaka in druge, pa liberalce, Sokole, književnike, predvsem pa večino kmečkega življa. Ljudi, ki so bil zraven samo kot Slovenci. Veš, mislim, da bi moral nekdo objaviti vse o Alešu, saj je njegovo razmišljanje steber krščanskosocialne misli pri nas, z veljavnostjo tudi za danes in jutri.

V Aleševi senci bi se znašel celo Kocbek, toliko povzdigovan kot pesnik in politik. Njegovi dnevniki ga prikazujejo kot človeka, od katerega

Janez Stanovnik (desno) in Božidar Gorjan - Bogo (levo) (Foto: Miha Grobelnik)

je bil Aleš večji. Novorevijaši so Kocbeka naredili za junaka in žrtev. Nedvomno je, da se mu je zgodila krivica. Vendar nas krivice, ki se nam dogajajo, ne naredijo »velike«. Veliki in pomembni smo zaradi naših del, idej, borbenosti. Spisek Aleševih spisov je impozanten. Pa tudi pisci in pisatelji, ki so misli in verze posvetili Alešu, so pomembni.

Iz knjige je razvidno, da se je tudi Aleš branil, da ni odpadnik, da ni podrepanik komunistov, po njegovi smrti smo se preživeli »oefarji«
brani pred očitki klerofašizma, da smo za njegovo smrt krivi komunisti. Tudi za neke junake, mislece, ki so bili del koalicije OF, so klerofašisti skrivali svoje zločine tako, da so jih pripisovali drugim. Nenehno se branimo pred klevetniško močjo Cerkev in tako je Cerkev vedno tožnik, mi pa po krivici krivi. Še po koncu vojne nismo prepričali dela javnosti, da NOB ni komunizem in revolucija.

Res pa je, da smo takoj po koncu vojne, sledeč zgledom iz Moskve, krivično obravnavali kmete in nekatere izobražence. Šele po prekinitvi s Kominformom smo se vrnili

na pota OF. Koliko »oefarjem«
in komunistom se je življenje obrnilo samo zato, ker so bili idealisti in niso prenesli soočenja s kruto resničnostjo, ob kateri smo trpeli vsi, tudi Ti in jaz in premnogi! Takoj po vojni sem spremljal Johna Blatnika, svetovalca ZDA pri Zvezniški upravi v Trstu. Nato sem bil nekaj let pod nadzorom, češ da bi v tujini lahko padel pod tuje vplive.

Tvoja knjiga je nov prispevek k razumevanju globine naše NOB, od kod moč za odločen upor zatiranelega naroda. Moč mu je dala plemenita misel o človečanstvu, ki je lahko v verovanju v Boga, ponosu človeka, njegovi volji po svobodi, njegovem velikem znanju.

S to knjigo bolje razumem tudi Tebe. Ko si iz Kardeljevega kabineta hodil na seje komisije CK ZKJ in pozneje na komisijo Skupščine SFRJ za mednarodne odnose, si vedno govoril, razlagal z zanosom, žarom, ki je presegal razpoloženje drugih govornikov, članov teles, ki so sicer vplivala na politiko države. Za Tvojim glasom se je vedno skrivalo nekaj več kot le znanje iz črk in knjig.

Tudi kot predsednik ZZB Slovenije si pokazal moč spoznavanja in izražanja, priznanja, kakršne drugi člani nismo imeli. O tako občutljivih vprašanjih, ki jih odpira na smrt osojeni narod, kjer je bila udeležba v revoluciji in narodnoosvobodilnem boju množična, se zgodijo napake, ki so lahko zločin. To so Tvoje besede. Zgodovinske osebnosti, ki so doma ali celo v svetu priznane kot voditelji, so lahko zagrešile zločin. Celo tako daleč si šel v svoji pravičnosti, da si bil pripravljen na pogovor s starši ali sorodniki ljudi, domnevno ali brez sodbe pobitih z naše strani zaradi izdaje. Šele takrat, ko si sam ugotovil, da Tvojo poštenost s pridom izkoriščajo nasprotiki NOB, Te javno napadajo zaradi iskrenosti in poštenosti, si uvidel, da je boj za resnico z ostanki kolaboracije, z uradno slovensko Cerkvijo še vedno brezupen. Napisal si, da je Aleš bratomorilstvo odločno pripisal klerikalnim krogom in kolaborantom. Motilo me je pa – in izkoriščam to pismo – da oznake bratomorilstvo ne moremo uporabljati za vso Slovenijo. Štajerska, Prekmurje, Koroška, do leta 1944 tudi Gorenjska, Primorska in Istra niso imeli kolaboracije. V boju na Štajerskem in Koroškem ter v Prekmurju smo v partizanskih enotah imeli verske referente, duhovnike, ki niso nosili orožja in so bili doševni voditelji vernim partizanom.

To je eno od pisem, ki sva si jih izmenjavala s prijateljem in voditeljem Janezom. Mesec dni pred njegovo smrtjo sva se zadnjič srečala. Ob slovesu z njim znova ugotavljam, da je bil častni nosilec plemenitih misli svojega rodu in najboljši tolmač vrednot Osvobodilne fronte slovenskega naroda.

Božidar Gorjan Bogo

SPOMINI – Znova na Štajersko

Poveljnik Stane ukanil Nemce

Milan Gorjanc

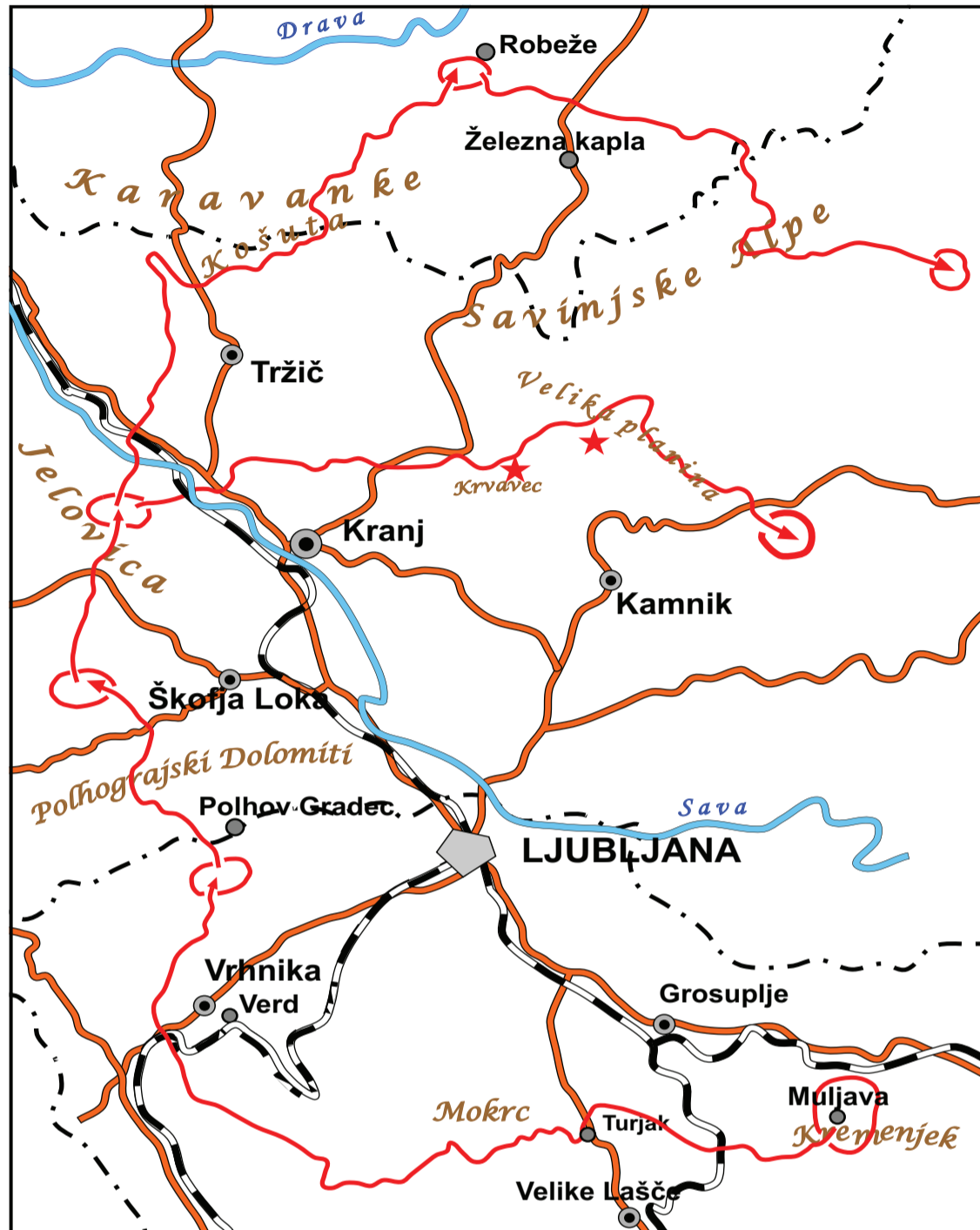
Drugi poskus preboja slovenskih partizanov z Dolenjskega na Štajersko sicer ni uspel, toda v boju na Jančah je nemški okupator doživel vojaško težak in politično zelo boleč poraz. Po porazu v Dražgošah, oživitvi 1. štajerskega partizanskega bataljona v Savinjski dolini in na Pohorju ter porazu na Jančah so se nemškemu okupatorju in oboževalcem nacizma razblinile sanje o velikem nemškem rajhu na Štajerskem in Gorenjskem.

Nemci so prenehali množično izganjati Slovence v Nemčijo kot ceneno delovno silo. Na okupiranem območju Gorenjskega in Štajerskega so začeli slovenske mladeniče novačiti v vermaht in jih pošiljali na vzhodno fronto proti sovjetski Rdeči armadi.

2. grupa odredov se je vrnila na izhodiščno območje med zgornjim tokom Krke in Stiško kotlino. Partizani so pregnali Italijane v večje kraje in pod njihove plašče so se Kristusovi vojščaki, po domačih dušnih pastirjih zavedeni slovenski možje, začeli skrivati v nekažno prostovoljno protikomunistično policijo ali po naše belo gardo – izdajalce slovenske rodu. Partizani so odločno branili svobodno ozemlje in nenehno napadali Italijane. V akciji brez strela so izpraznili vojaška skladišča pri Višnji Gori in odpeljali več kot 17 ton živeža, ki so ga razdelili po enotah, dobršen del pa namenili prebivalcem vasi ob izviru Krke. Poveljstvo grupe je izvedlo temeljito reorganizacijo čet in bataljonov – oddelili so starejše in bolne tovariše, praznili orožje nemškega izvora. 20. junija zvečer se je podalo na pot 541 partizanov.

V napornem dvodnevem pohodu mimo Turjaka so se partizani ustavili pod Mokrcem v Zapotoku v bližini 1. in 5. bataljona Notranjskega odreda. Pohod so nadaljevali po južnih obronkih Krma proti železniški progi Ljubljana–Trst, ki so jo nameravali prečkati pri Verdu. Partizani so postavili zasede proti Borovnici in postaji v Verdu. Ponoči je pripeljal vlak, ki se je ustavil ob signalu. Italijansko spremstvo je takoj udarilo z vsem orožjem na zgornjo stran proge, partizani so na ogenj odgovorili, zatem pa so iz vagonov klicali, naj ne streljajo po tovornih vagonih. Partizani so pohiteli odpirati vagon, v katerih so bili Slovenci, ki so jih Italijani peljali v internacijo. Rešenih je bilo 332 internirancev, v partizanske vrste jih je prostovoljno vstopilo okoli 260, nekaj celo v 2. grupo.

V juniju so gorenjski partizani izvedli več uspešnih napadov na nemške obmejne postojanke. Prva očiščevalna akcija Italijanov ni uspela. Že naslednji dan so prispele močne okrepitve nemškim (štirje policijski bataljoni) in italijanskim silam (prav tako štirje bataljoni). Poveljstvo 2. grupe odredov o teh nenadnih okrepitvah na meji ni imelo nikakršnih obvestil. Prvi so proti partizanom krenili Italijani, ki so jih partizani kljub premoči nagnali v izhodiščne postojanke v Horjulu in na Vrhniki. Sočasno so Nemci prehode čez mejo zasedli z močnimi silami in okrepili z žičnimi ovirami.

Borci so po bataljonih in z vodniki iz Poljanskega bataljona na nezasedenih odsekih uspešno z majhnimi izgubami prečkali mejo. Nemci so jim vztrajno sledili. Večina partizanskih enot se je zbrala na Gabrški Gori, sočasno pa so pripravljali napad na nemško posadko v Lučinah. Nemci so z velikimi silami neopazno obkolili skupino na Gabrški Gori. Z napadom na Lučine, kjer so padli trije nemški oficirji in nekakšen civilni komisar, so partizani presenetili nemško poveljstvo, saj so morali umakniti precejšen del sil, ki so šle proti Gabrški Gori. Z vso naglico so zbrali nove sile proti Gabrški Gori in se zjutraj že odpravili v boj s partizanskimi zasedami. Poveljnik Stane je hitro odločil, da se čete iz obroča prebijajo vsaka v svoji smeri, kar je zmedlo nemška predvidevanja o smeri preboja glavnine partizanskih sil in sovražniki pozneje niso mogli učinkovito slediti izmikajočim se partizanskim četam. Partizani so se spretno izmikali Nemcem in ostali prikriti v bližini nemških patrolj, zato so Nemci mislili, da so se že premaknili na druga območja, in so jih prenehali zasledovati. Pomoč Poljanskega bataljona 1. grupe odredov z vodniki je bila več kot uspešna.

Nemcem ni uspelo v obmejnem pasu prizadejati velikih izgub partizanom in so se umaknili v izhodiščne postojanke. Zadnje dni julija so z Bavarskega pripeljali elitni 18. policijski polk gorskih lovcev, ki se

Franc Rozman-Stane

je že izkazal na Norveškem in Poljskem. Ta polk je postal udarna sila v nemški ofenzivi na širše območje Blegoša. Partizani so se prve dni avgusta umaknili na Jelovico. Nemci spet niso uspeli kljub veliki premoči, saj naj bi zbrali več kot pet tisoč vojakov.

Na Jelovico so prispeli poveljstvo 2. grupe odredov, Savinjski odred in manjši del Pohorskega odreda. Nemci niso odnehali, v nekaj dneh so zbrali nove sile, obkolili območje Jelovice in v njeno osrčje napotili tri kolone 18. policijskega polka gorskih lovcev. Poveljstvo 2. grupe odredov je zaključilo, da partizani niso uspeli izvesti prvega dela naloge s pohoda na Štajersko, ko naj bi skupaj 1. grupo odredov osvobodili Gorenjsko in iz manjših krajev pregnali Nemce. Poveljnik Stane je odločil, da nadaljujejo pot na Štajersko.

V prvi skupini je bil poleg poveljstva tudi 2. bataljon Savinjskega odreda, ki je odšel čez Savo v noči

pred začetkom nemške ofenzive na Jelovico in skoraj brez spopadov prešel mimo Kranja na Krvavec. Na Davovcu pod vrhom Krvavca je partizane presenetila močna nemška skupina orožnikov in »raztrganec«, v partizanske uniforme preoblečenih Nemcev in domačinov, in povzročila velike izgube, padlo je 16 borcev, zajeli so tudi sedem ranjenih partizanov. Skupino je pripeljal lovski oskrbnik na gradu Strmol. Partizani so se prebili iz obroča in se zbrali pod Košuto ter se naslednji dan spustili v dolino Kamniške Bistrice. Po krajšem spopadu z nemško zasedo so se začeli vzpenjati na Veliko planino. Pot so nadaljevali proti Kostevski planini, kjer so stopili v stik s Kamniškim bataljonom. Druga skupina, ki je varovala umik s Krvavca, se je prav tako povzpela na Veliko planino in z nje sestopila pri Črnicu in naslednji dan tudi ona prispela na Kostevsko planino. Tako se je 2. bataljon Savinjskega odreda znova združil.

Veliko težjo pot pa je imel 1. bataljon pod vodstvom Franca Poglajna – Kranjca, ki bi moral naslednji dan za poveljstvom grupe in 2. bataljonom na pot čez Savo. Ker so Nemci ravno začeli novo ofenzivo na Jelovico, se je spretno izmikal novim bojem. Po nasvetu poveljstva 1. grupe odredov so pri Zalošah med Radovljico in Podnartom 18. julija 1942 prebredli Savo in se povzpeli na Dobrčo, kjer naj bi bilo skladišče hrane. Ker hrane tam ni bilo,

so nadaljevali pot na Begunjsčico. Na Begunjsčici spet ni bilo hrane. V dolini od Tržiča proti Ljubljani so se že premikale nemške kolone, zato so borci brez vodnikov nadaljevali pot na slepo. Glavnina skupine je prestopila cesto, toda na obronkih Košute so že bili Nemci. Pot pod Košuto so nadaljevali in se po komaj opazni stezi prebili čez mejo z Avstrijo ter prispeli v vas Srednji Kot, ki je bila zavedno slovenska. Domačini so z veseljem sprejeli slovenske partizane. Na vsej poti proti Štajerskemu so se prvič do sittega najedli. Spustili so se na Obirsko in utaborili blizu vasi Robeže nad Apačami. Tam jih je presenetila skupina esesovskih policistov in gestapovcev. Ni jim uspelo odnesti niti orožja, ki so ga Nemci zasegli. Toda partizani so ostali prisebni in z nekaj orožja znova napadli Nemce, ki so še ostali v taboru. Zdaj so bili Nemci navdse presenečeni nad odločnim partizanskim napadom, brezglavo so pobegnili v dolino in pustili še svoje orožje in mrtve. Padlo je deset Nemcev, med njimi tudi dva gestapovca. Partizani so nadaljevali pot proti slovenski Koroški in pregnali dve nemški zasedi v dolini Koprivne. 30. avgusta so se ustavili na Smrekovcu. Prve dni septembra sta se obe skupini združili na Dobrovljah, kamor naj bi ukazu poveljnika Staneta prišle partizanske enote na Štajerskem. Tako se je končal pohod 2. grupe odredov na Štajersko.

V čem naj bi poveljnik Stane ukanil Nemce? Izbira smeri pohoda čez Notranjsko, Polhograjsko hribovje, Jelovico, ravninski predel med Tržiško Bistrico in Kokro, gorske predele ter Karavanke in Kamniške planine je bila za Nemce popolno presenečenje. Lokalne predvsem policijske sile so bile preslabotne za tolikšno partizansko vojsko. Vojaška in tudi navadna logika bi narekovala najkrajšo pot, po kateri je Stane popeljal 2. štajerski partizanski bataljon s Tisja v Litijo in tudi 2. grupo odredov prek Janč v Jevnico. Močne nemške posadke so bile v bližini v Kamniku in Trbovljah, mostovi na Savi so bili zastraženi, Sava pa je bila prehodna samo čez mostove. Železniška proga je bila zastražena na vsem območju. Na obeh bregovih Save sta bili cesti, sočasno pa sta cesti na Moravškem in čez Trojane omogočali hitro postavitve zapore proti Menini planini.

Druga ukana je nenehno napadalno bojevanje in izmikanje odločilnemu boju grupe po manjših skupinah, celo po četah, tako da nemške sile ves čas niso mogle ugotoviti, kje so glavne partizanske sile. Vsem nemškim silam kljub ogromni premoči v vojaki, težki oborožitvi in zmožnosti hitrega premeščanja sil s tovornjaki ni uspelo prizadeti odločilnih izgub partizanom, uničiti glavnine ali je vrniti čez mejo na Dolenjsko.

Največje presenečenje za Nemce pa je bil prodor 1. bataljona Savinjskega odreda na Koroško v Avstrijo oziroma na območje, večinsko naseljeno z nemškimi prebivalstvom. Slovenski partizani so povzročili močne izgube Nemcem globoko v velikem nemškem rajhu. Tiste dni so Nemci nezadržno prodirali proti Stalingradu in se povzpeli na Kavkaz.

SPOMINI – Izgnanstvo v Nemčijo

Domači izdajalec pomagal Nemcem

Jelka Bernard (rojena Šonc) je 14. februarja 2020 praznovala častiljivih 96 let. Rodila se je v Mirni Peči očetu Alojziju Šoncu, zavednemu Primorcu iz Tomaja, ki je iz takratne Mussolinijeve Italije pred fašizmom pribežal v Kraljevino Jugoslavijo, in materi Rozaliji Kump, kočevarski Nemki iz Rese pri Črmošnjicah.

Družina, Jelka je imela še brata Alojzija in Marjana, je živela v Mirni Peči, Žužemberku in nazadnje v Novem mestu, kjer jih je zajela vojna vihra. Bivali so v skromni hiši na Loki ob Krki.

Novo mesto so najprej okupirali Italijani in po italijanski kapitulaciji jeseni leta 1943 Nemci. Jelkin starejši brat Lojze je bil leta 1942 zaradi delovanja v OF interniran v Italijo skupaj z vsem razredom srednješolcev razen enega, ki jih je izdal. Deportiran je bil v Gonars in nato v Treviso, kjer je bil od leta 1942 do septembra 1943. Po vrnitvi iz italijanske internacije je odšel v 12. SNOUB. Partizanal je po Dolenski, bil je kulturnik v brigadi, končal je tudi oficirsko šolo v Beli krajini, konec vojne pa je dočkal v Trstu.

Iz Novega mesta na Bavarsko

Nemci so družino Alojzija Šonca avgusta leta 1944 ob pomoči domačega izdajalca izgnali v Nemčijo. Za transport je bilo določenih deset družin iz Novega mesta in deset iz Kočevja. Šončevi in dru-

gi novomeški izgnanci (družine Lamut, Švara in druge), so bili najprej v zaporu v Novem mestu, nato pa so jih v živinskih vagonih odpeljali proti Zidanemu Mostu. Med vožnjo so peli, tako da so se domobranci razburjali in so se jim posmehovali, češ, kako se veseliš izgnanstva. V transportu je bila tudi družina Lamut – mama Jelka in hči Inka – pa Mara Kozina, žena skladatelja Marjana Kozine, z obema otrokoma.

Iz Zidanega Mosta so jih odpeljali v Ljubljano, v šolo pri šentjakovski cerkvi. Tam so jih namestili v umazane prostore, polne bolh in uši. Spali so po kartonih na tleh. V teh prostorih so ostali nekaj časa in čakali na vlak, ki jih bo čez Tirolsko odpeljal v Nemčijo. Na postaji v Kranju so ljudje prinesli mleko za matere in otroke, vendar stražar ni dovolil, da bi ga razdelili, prav tako je preprečil, da bi kdo ljudem na vlaku dal cigarete. Ko so naslednji dan opoldne prispeli v kraj Markt am Inn na Bavarskem, so jih namestili v neko šolo. Poročeni so bili na eni strani, na drugi strani pa neporočeni in otroci.

Hrana je bila slaba, še veliko slabše pa so jedli ujeti ameriški padalci, ki so prav tako delali v gozdu. Jedli so nekakšne »čorbe« s po nekaj makaroni, zato so jim slovenski interniranci dajali del svoje hrane. Slovenci so delali na polju, v gozdu in opravljali razna druga opravila. V gozdu so imeli nalogo posaditi 4000 smrek. Dela namerno niso

opravljali vestno. V gozdu so delali mlajši, Jelkini starši pa so na postaji prebirali krompir.

V taborišče so poleg pošte lahko dobivali tudi pakete. Tu so bili nekateri zelo iznajdljivi. Stric Hansi je nekako dobil njihov naslov in jim redno pošiljal priboljške. Vsak mesec je lahko prišel paket, težak le en kilogram, običajno so to bile konzerve. Ena od družin je domačim dala naslov soseda Nemca, na naslov katerega so lahko paketi pogosteje prihajali. Ti paketi naj bi bili namenjeni za vse internirance, vendar je bila ta »iznajdljivost« zaman, saj je naslovnik vse porabil zase.

Ponoči je taboriščnike zelo zeblo. Jelka je imela ležišče ob oknu in je nekoč bratca Marjana dala spat k svojim mrzlim nogam, da bi se pogrela, a je bila sama tako podhlajena, da je mraz od nje prešel še na bratca in se je ta hudo prehladil.

Devet mesecev v taborišču

Nekega dne je prišel nemški oficir z vprašanjem, katero dekle ima rado otroke. Imel je štiri otroke, ki jih je bilo treba varovati. Stanoval je približno 20 kilometrov od taborišča. Izbrali so štiri dekleta: Jelko Bernard, Jelko Kastelec, Marino Kobe in še neko dekle iz Kočevja. Jelka je takoj povedala, da ne mara otrok, druge tri pa so odgovorile, da imajo otroke rade. Minili so trije ali štirje negotovi dnevi, saj niso vedele, koga bo oficir izbral. Na koncu je bila za čuvanje določena nekoliko starejša Jelka Kastelec, ki pa se je kmalu vrnila v taborišče. V tistem času proti koncu vojne so namreč zavezniška letala že pogosto bombardirala nemška mesta.

V taborišču so bili devet mesecev, vse do konca vojne. Pred vračanjem domov so se spletale najrazličnejše zgodbe. Dokler je bil most

čez reko Inn še cel, je skupina štirih vabila Jelko, naj bi šla z njimi domov. Ona se jim ni pridružila, ker ni hotela zapustiti staršev in brata. Rekla je: »Če smo skupaj prišli, bomo tudi skupaj odšli.« Tako so pobudniki sami odšli, a so se kmalu vrnili v taborišče, ker nisovedeli, kam morajo iti. Bila je še sreča, saj je bil most kmalu zatem porušen.

Vsi Novomeščani in tudi izgnanci iz Kočevja, ki so prišli z istim transportom, so se domov skupaj vračali preko Burghausna. Vračanje je trajalo cela dva meseca. Samo v Salzburgu so čakali 14 dni. Na železniški postaji v Beljaku so nekdanji starojugoslovanski oficirji celo zahtevali, da se vrnejo v taborišče Markt am Inn, rekoč, da so izdajalci. Odločno so jih zavrnil in si priborili pravico iti domov. Ko so prišli v Slovenijo, so jih na Bledu popisali. Na blejski cerkvi je bilo polno napisov in spominskih besed internirancev. Taboriščniki so se vrnili v Ljubljano, kjer so se ločili. Nekateri so bili namenjeni v Kočevje, drugi so ostali v Ljubljani, Novomeščani pa so nadaljevali pot proti Novemu mestu.

Danes je Jelka Bernard članica Društva izgnancev in ZB Ljubljana Center. Še vedno ima stike s somišljeniki in tistimi, s katerimi je preživela težke trenutke druge svetovne vojne.

Miloš Šonc, Grosuplje

(Napisano po pogovoru s teto Jelko Bernard (Šonc) 20. februarja 2020.)

»Nič si nisem izmislil, nič namerno izpustil, nič olepšal.«

Jože Pirjevec

Več kot 1000 strani, 16 x 24 cm, izide maja 2020.

64,95 € V prednaročilu je možno plačilo na obroke.

* Knjižno darilo prejmete sočasno s knjigo Partizani.

v knjigarnah Mladinske knjige www.emka.si 080 12 05

V SLIKI IN BESEDI

Kobarid:

V začetku marca je odbor KO ZB Kobarid sklical zbor članov, na katerem je bilo obravnavano poročilo o delu organizacije v letu 2019 in sprejet program dela za leto 2020. Program za leto 2020 je bil v celoti uresničen. Pri organizaciji treh prireditev, ki so potekale na prostem, je slabo vreme ohranilo udeležbo, zato niso bile tako množično obiskane kot prejšnja leta.

Popolnoma je bil obnovljen spomenik v vasi Ladra in izvedeni so bili manjši popravki na obeležjih v občini. Več kot polovica članstva je naročeno na časopis Svobodna beseda, več je bilo sprejetih novih članov, kot je bilo umrlih. Odlično je sodelovanje z ANPI - VZIP iz Čedad in Nadiških dolin, ki se je še poglobilo. Popis obeležij za Geopedio je bil izveden tudi za občini Bovec in Tolmin. Obiski ruskega obrambnega atašeja pri obeležjih padlih ruskih vojakov v Breginju in Kobaridu je že stalnica, prav tako tudi polaganje vencev v Benečiji, Reziji, italijanski kostnici v Kobaridu in na pokopališču padlih borcev. Pri članstvu omenimo, da je od 92 skoraj polovica žensk in da je sedemnajst članov zaposlenih.

Za leto 2020 je bil sprejet program dela, iz katerega izhaja, da bo delo posvečeno predvsem urejanju in obnovi spomenikov in obeležij NOB v občini Kobarid, pridobivanju mlajših članov in nadaljevanju dobrih odnosov s sosednjo borčevsko organizacijo ANPI iz Italije.

Besedilo: Vojko Hobič, foto: Roman Lapanja

Strehovci:

V spomin na ustanovitev Prekmurske čete v Voglerjevi koči in konference aktivistov Osvobodilne fronte v Trajberjevi zidanici v Strehovskih gorica so se vsako leto, dokler so jim moči dovoljevale, srečevali borci Prekmurske čete in aktivisti OF.

ZB občine Dobrovnik in Združenje borcev za vrednote NOB Lendava sta 14. decembra lani pripravila 9. pohod generacij in spominov. Pohod je bil posvečen 75. obletnici konference aktivistov OF in ustanovitvi Prekmurske čete. Udeležilo se ga je približno 30 pohodnikov. Pohod je potekal od vaškega doma v Strehovcih čez Strehovske gorice, kjer so se udeleženci poklonili padlemu borcu Prekmurske čete Vinku Puklavcu - Srečku, ki je ob vračanju z aktivističnega dela v dolini padel v boju z Madžari. Madžari so pred Farkašovo zidanico, kamor se je Srečko vračal, postavili zasado.

Zatem so pohodniki nadaljevali proti Bukovnici, kjer na gozdni jasi

Bereki stoji spomenik padlemu borcu prekmurske čete, Jožku Talanji - Janezu. S sotorci se je iz smeri Bogojine vračal s političnega dela na terenu in padel pod streho Madžarov iz zasede. Z recitacijami Kajuhovih pesmi ga je počastil eden od pohodnikov. Naslednja postaja je bila ob Voglerjevi koči v Motvarjevski šumi. V njej so se konec leta 1944 nastanili borci 1. prekmurske čete, ki je štela največ 32 borcev. Četa je imela predvsem politični pomen. Organizacijsko je bila oblikovana januarja leta 1945. 6. marca 1945 je bila četa zbrana na usposabljanju. Pred tem je prišlo do izdaje in okrog tisoč madžarskih vojakov jo je obkolinilo s tremi obroči. Borci so se uspešno prebili iz obročev in se razdelili v dve skupini. Prva je odšla na Dolinski, druga pa se je prebila v Porabje. V Sakalovcih je bila četa izdana. V boju je bil hudo ranjen Alojz Škerjanec - Mirko, ki si je nato sam vzel življenje.

Pri Voglerjevi koči je zbranim spregovoril podpredsednik OO ZB Lendava. Po krajšem počitku so se pohodniki mino Bukovniškega jezera in čez Strehovske gorice vrnili v Strehovce. Med potjo so položili venec na spominsko ploščo na Trajberjevi zidanici v spomin na aktiviste OF in člane Prekmurske čete in na konferenco aktivistov za Prekmurje, ki je potekala od 18. do 21. decembra 1944.

Pohod se je končal v vaškem domu v Strehovcih s proslavo, na kateri je bil slavnostni govornik nečak enega izmed članov prekmurske čete. V kulturnem programu so nastopili učenci Osnovne šole Turnišče. Štefan Ftičar, podpredsednik OO ZB NOB Lendava

Kisovec, Loke:

Krajevna organizacija ZKB za vrednote NOB Kisovec - Loke, ki je sestavni del Združenja borcev za vrednote NOB Zagorje ob Savi, šteje 238 članic in članov, kar je približno deset odstotkov prebivalstva krajevne skupnosti, v kateri deluje. Letne seje 29. februarja se je udeležilo 140 članic in članov. Obravnavali so vprašanja delovanja v preteklem obdobju in izrazili skrb za obdobje, ki prihaja. Članstvo je dalo jasno sporočilo, da je treba tudi letos nadaljevati izvajanje vseh skupnih nalog programa ZKB za vrednote NOB Slovenije, Združenja borcev Zagorje in programa krajevne organizacije.

Predsednik Janez Krznar je namenil veliko pozornost nalogam, ki so sprejete s programom KO za leto 2020. Vso letošnjo vsebino in vse pomembne naloge bo treba osredotočiti na zgodovinsko pomemben dogodek, ko pra-

znjuemo 75. obletnico zmag nad fašizmom. Na osrednjem dogodku 9. maja v Ljubljani pričakujemo velik odziv tudi med našim članstvom. Članstvo krajevne organizacije je prepričano, da bo leto naporno, da bo izzivov mnogo več kot v prejšnjih letih. Stalni pritiski na razvrednotenje NOB in razvrednotenje zgodovine so za celotno članstvo velik izziv. Pomembno pa je, kako se bo na vse te dogodke odzvala aktualna politika.

Besedilo in foto: Janez Krznar

Medvode:

V spominskem parku Gramozna jama v Medvodah je bila 30. decembra lani spominska slovesnost ob 76. obletnici poboja 25 zapornikov, ki so jih pripeljali iz taborišča Begunje in so jih na silvestrovo leta 1943 ustrelili kot talce. Nagovor ob tej priložnosti je imel Vladimir Bertonec, predsednik borčevske organizacije iz Medvod, v kulturnem programu pa so nastopili recitatorji Oder treh herojev Pirniče, Osnovna šola Medvode, pevci LPZ, Godba na pihala Medvode, JZ Sotočje in TV Medvode.

S. B., foto: Iztok Pipan

Podnanos:

Na trgu pri spomeniku Janku Premrlu - Vojku in padlim borcem NOB v Podnanosu je bila 29. februarja slovesnost v spomin na 100. obletnico rojstva partizana in narodnega heroja Janka Premrla - Vojka.

Prireditve je bila pod pokroviteljstvom KO ZB za vrednote NOB Podnanos in ZB za vrednote NOB Ajdovščina - Vipava ter ob sodelovanju MORS, GŠ Slovenske vojske, Vojašnice Janka Premrla - Vojka Vipava in krajevne skupnosti.

K spomeniku so predsednik RS Borut Pahor in delegacije ZB za vrednote NOB položile vence in se padlim partizanom poklonile z enominutnim molkom. Slavnostni govor na prireditvi je imel dr. Branko Marušič, profesor in zgodovinopisec, ki je orisal partizansko delovanje na Primorskem in junaške uspehe Janka Premrla - Vojka v času NOB.

Kulturni program, ki ga je vodila in povezovala Ingrid Kašča Bucik, so oblikovali častna straža Slovenske vojske, recitator Igor Rojč, Pevsko društvo Oktet Castrum iz Ajdovščine, solistka na kitari Eva Hočvar in nastopi učencev Osnovne šole Draga Bajca Vipava, podružnice Podnanos.

Po končani slovesnosti v Podnanosu je v športni dvorani večnamenskega centra Slovenske vojske v Vojašnici Janka Premrla - Vojka v Vipavi potekal koncert Tržaškega partizanskega pevskega zborja Pinko Tomažič z dirigentko Pio Cah, ki je prisotne navdušil z različnimi partizanskimi pesmimi ter prenašanjem izročil odporiškega gibanja, miru in enakopravnosti med narodi.

Povezava do videoposnetka

<https://youtu.be/Vk5NvNLLCTo>

Besedilo in foto ter video : Vid Šibelja

Stari trg ob Kolpi:

Slovesnost v spomin na mrtve, ubite in umorjene občane in padle borce NOB Poljanske doline ob Kolpi smo imeli lani konec oktobra v prostorih osnovne šole. Še pred začetkom komemoracije smo pred spominsko ploščo Kulturnega doma Predgrad položili venec in skupaj z delegacijo KO ZB Stari trg prižgali sveče na vseh naših grobovih. Kulturni program je vodila Jožica Šterbenc. Spominsko besedo sta imela župan občine Črnomelj Andrej Kavšek in predsednik KO ZB Vinica Franc Jontes. Z recitacijami sta sodelovali Vida Mesarič in učenka Lidija Šterk. Peli so Grajski pevci KŠD Predgrad pod vodstvom Katarine Kapš, na harmoniko je igral Vlado Lakner.

Nagovorila nas je tudi predsednica sveta KS Stari trg ob Kolpi Renata Butala. Venec pod ploščo NOB na Osnovni šoli Stari trg ob Kolpi so položili

župan občine Črnomelj Andrej Kavšek, Boris Anton Weiss in Renata Butala, cvetje pa je položil podžupan občine Črnomelj Dubravko Čengija.

Pavel Majerle Kukin in Katarina

Osankarica:

Mnogo ljudi se je udeležilo spominske slovesnosti ob 77. obletnici padca Pohorskega bataljona 4. januarja 2020 pri Treh žebeljih na Osankarici na Pohorju.

Prišli so predstavniki številnih organizacij in društev, člani ZB za vrednote NOB in posamezniki, ki so znova potrdili, da ni zamrl spomin na pohorske junake in družine Alfonza Šarha in njegovih treh sinov, starih 13, 15 in 17 let.

Svoje življenje so žrtvovali v prepričanju, da je slovenska zemlja namenjena Slovincem in ne nemškemu okupatorju. Na spominski slovesnosti s kulturnim programom je imel pozdravni nagovor minister za kulturo Jernej Pikalo. Slovesnosti so se udeležili tudi naša organizacija ZB KO Gornja Radgona in nekaj članov ZB iz Apač, Vidma in Radencev.

Člani ZB iz KO Gornja Radgona in njihovi vnuki so poklepali (zdaj že z nekdanjim) predsednikom državnega zbora Dejanom Židanom.

Bil je lep in sončen zimski dan, ki je spominjal na jesenske dni, vsem udeležencem pa je omogočil prijetno druženje na Pohorju, kjer ni bilo veliko snega.

Mira Skok Korošec, predsednica ZB KO Gornja Radgona

Sajeveče:

KO ZB za vrednote NOB Hruševje se je 26. januarja udeležila tradicionalne slovesnosti v spomin na padle borce Sočanovega bataljona ob spomeniku v Sajevečah. Zbrane je pozdravil predsednik organizacije Rado Škerjanc in poudaril pomen ohranitve spomina na NOB, ki nam je prinesel zmago nad nacifašizmom.

Partizanska epopeja Sočanovega bataljona se je začela 24. januarja 1945 ob 18. uri, ko je kolona 105 borcev Vojske državne varnosti, formirana v IX. korpusu, krenila na dolgo in naporno pot z Banjske planote čez vipavsko in kraško hribovje in čez notranjske gozdove do načrtovanega cilja, Lokve pri Črnomlju. Tam seje takrat zadrževalo poveljstvo Narodne obrambe. Fantje v starosti od 17 do 27 let so bili tja poslani za izpopolnitev 1. brigade nove

slovenske divizije Narodne obrambe Jugoslavije. Po 120 kilometrih pohoda v izredno slabem vremenu, od močnega deževja do ledene burje in globokega snega, so po šestih dneh ob sedmi uri zjutraj prispeli v partizansko vas Sajeveče. Ko so se dobro razkropili po hišah, da bi se odpočili in najedli, je nič hudega sluteče borce napadla močna nemška enota z Razdrtga, ki je prišla po sledih v snegu in zatem obkolila vas. Padlo je sedem borcev, prvi med njimi je izgubil življenje štiriindvajsetletni komandant Ivan Klobučar - Sočan. Zasnežena dvorišča v vasi so bila oblita s krvjo številnih ranjencev. V globoki spoštivosti so nato domačini pokopali padle borce, za ranjence pa so poskrbeli domačinke in dr. Franc Ambrožič, partizanski zdravnik. Preživeli borci so nato nadaljevali pot v Belo krajino.

V kulturnem programu so sodelovali: člani glasbene skupine Amaterji iz Rakulika, Branka Černigoj in Ana Horvat. Po končani žalni slovesnosti smo pripravili prijateljski klepet s pogostitvijo na turistični kmetiji Dolenčevih, ki so tudi zvesti člani naše organizacije.

Ana Horvat, KO ZB Hruševje

Ljubljana:

Med drugo svetovno vojno, še posebno v letih od 1943 do 1945, so na Slovenskem delovale številne enote in ustanove Waffen-SS. Waffen-SS, ki se je razvila kot (para)vojaška sila nacistične organizacije, je veljala za četrto

vejo nemških oboroženih sil in kot taka je bila vpletena v boje tako na fronti kakor v zaledju. Ljubljana kot največje mesto v Sloveniji je v letih od 1943 do 1945 »gostila« več deset enot in ustanov Waffen-SS, ki so bile vpletene v boje proti slovenskim partizanom, predstavljale so okupacijsko silo, izvajale urjenje (tako lastnih pripadnikov kot slovenskih domobrancev) in druge dejavnosti. V Ljubljani so bili njihovi pripadniki nastanjeni v vojaških, družbenih in zasebnih objektih, pri čemer so bili strateško razporejeni po vsem mestu.

Zgodovinsko društvo Ljubljana je 20. februarja letos pripravilo predavanje dr. Klemna Kocjančiča na temo Waffen-SS v Ljubljani 1943–1945. Dr. Klemen Kocjančič je leta 2013 je diplomiral iz teologije na Teološki fakulteti v Ljubljani, magistriral leta 2014 iz obramboslovja na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani in leta 2018 doktoriral iz zgodovine na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Od leta 2019 je asistent raziskovalec v Obramboslovnem raziskovalnem centru Fakultete za družbene vede v Ljubljani. Poleg dru-

ge svetovne vojne v Sloveniji (s poudarkom na delovanju enot in ustanov Waffen-SS) in širši regiji (nekdanja Jugoslavija, Italija, Avstrija) raziskuje še versko motivirani radikalizem, ekstremizem in terorizem ter vojaško sociologijo (duhovna oskrba, vojaške družine).

S. B.

Dutovlje:

Na Bunčetovi domačiji v Dutovljah so pripravili zanimivo in izčrpno predavanje o oskrbi z vodo nekdanje občine Dutovlje v 19. stoletju. V goste so povabili mag. zgodovine in umetnostno zgodovinarico Anejo Rože iz Prelož pri Lokvi, ki skupaj s sestro Anjo pomaga pri vodenju Vojaškega muzeja Tabor Lokve, tega je pred četrto stoletje zasnoval zbiratelj Srečko Rože z ženo Ireno. Gostja, katere rod po očetovi strani izvira iz Kreplj, je predstavila svoje raziskave o preskrbi z vodo v Dutovljah in Krepljah v 19. stoletju, ki jih je opravila v okviru diplomske naloge.

Predstavila je zgodba o dutovskem vodnjaku Na placu, ki je bil kot eden prvih na Krasu zgrajen leta 1872 z državno podporo in je v 150 letih spreminjal svojo zgodovino. Če je bil občinski vodnjak Na placu v Dutovljah postavljen 30. aprila 1872, v času županovanja Andreja Štoke, ki je zaradi zaslug pri razvoju sadjarstva in vinogradništva na Krasu od sežanskega ok-

rajnega glavarja Malija prejel zlati zaslužni križec s krono, je na istem mestu leta 1925 pod italijansko fašistično oblastjo zrasel spomenik leta 1921 ustreljenemu podčastniku karabinerjev Giovanniju Picchiju. Stal je do leta 1950. Brisanje italijanskih simbolov pomeni 5. oktobra 1952 postavitev spomenika 28 padlim borcem v NOB in žrtvam nacifašističnega terorja. Ta spomenik, ki ga je po načrtih učencev Plečnikove šole sklesal Emil Stojkovič iz Vrhovelj, stoji še danes in so ga domači kamnoseški mojstri obnovili.

Lani je skoraj že pozabljeni vodnjak znova postal del življenja domačinov, spoznajo pa ga lahko tudi obiskovalci Teranove krožne poti.

Besedilo in foto: Olga Knez

Ankaran:

Ob počastitvi 27. obletnice ustanovitve roda pomorstva in mornariške enote Slovenske vojske 30. januarja letos je poveljnik 430. mornariškega divizijskega, kapitan fregate Bogomir Tomažič, v vojašnici Slovenski pomorščaki v Ankaranu podelil Združenju borcev za vrednote NOB Občine Piran bronasto plaketo za dolgoletno obojestransko dobro sodelovanje.

Plaketo je v imenu piranskega združenja prevzel predsednik Bojan Česnik.

S. B.

Bohinj, Dražgoše:

Ob 78. obletnici dražgoške bitke se je 12. januarja v Dražgošah zbralo nekaj tisoč obiskovalcev iz vseh krajev Slovenije, tako starejših kakor mladih. Z zaradi toplega vremena brez snega se je pohodov iz različnih krajev udeležilo zelo veliko pohodnikov, po ocenah organizatorja približno 800. Največ jih je prišlo iz smeri Pasje ravni, Ratitovca, Bohinja, Tržiča in drugih krajev. Večina drugih udeležencev se je pripeljalo z avtobusi in drugimi vozili. Tudi 41 članov krajevske organizacije ZB Bohinj je bilo med obiskovalci, pripeljali smo se z avtobusom, med pohodniki pa deset članov, ki so se na pot odpravili iz Soteske. Med njimi je bil tudi župan Občine Bohinj Jože Sodja.

Po proslavi nas je voznik avtobusa Bojan Jensterle odpeljal v vas Sorica, kjer smo si v gostišču Macesen privoščili slastno kosilo, si izmenjali vtise iz proslave in se sprostili, obenem pa že razmišljali, na kakšen izlet se bomo podali v bližnji prihodnosti.

Besedilo: Martin Gorišek, foto: Dušan Bavčar

Koper, Dražgoše:

Člani Združenja borcev za vrednote NOB Koper smo se letos s tremi avtobusi odpeljali na 63. prireditev Po stezah partizanske Jelovice ob 78. obletnici dražgoške bitke, na proslavo v Dražgošah.

Vseh članic in članov se nas je zbralo 134. Med nami je bilo tudi 57 pohodnikov, ki so začeli pohod iz Selc in nadaljevali pot do Dražgoš. Fotografija je nastala pri kmetiji na Kališah, domači so nam ponudili razne ekološke dobrrote, ki jih pridelajo sami doma. Slavnostni govor na proslavi v Dražgošah pa nas je globoko navdušil in nam dal novih moči in zanos, da se upremo izkoriščevalskemu neokapitalizmu, ki izkorišča nas in naše mlajše generacije. Na proslave se bomo vedno vračali in sočustvovali s trpljenjem padlih partizanov in domačinov za osvoboditev slovenske domovine.

Besedilo: I. Zorč, foto: M. Božič

Stanovišče, Borjana:

Vas Stanovišče v Breginjskem kotu je bila med drugo svetovno vojno požgana kardvokrat. Prvič je gorela ob koncu Kobarške republike, 2. novembra 1943, ko so Nemci po zavzetju republike prodrali proti Breginju in v besu požgali vas, in drugič osemdeset dni pred koncem druge svetovne vojne,

19. februarja 1945. Tega dne so borci 1. čete 1. bataljona Operativnega štaba za zapadno Primorsko pod vasjo sprožili mino, ki je poškodovala vozilo in ranila nekaj vojakov. Nemški major je pozneje umrl v Starem selu. Od požgane vasi so ostali le zidovi in pepel, enajst domačinov pa so Nemci odpeljali v Borjano in jih pri mostu ustrelili. Krajevska organizacija ZB Kobarid je v starem delu vasi 26. aprila 2015 v spomin na dogodek postavila spominsko obeležje.

Tega krutega poboja smo se spomnili tudi 19. februarja 2020, ko je delegacija članov ZB iz Breginja in Kobarida obiskala grobnico domačinov na pokopališču v Sedlu in na vsako ime položila nagelj. Pri obeležju v vasi Stanovišče so se spomnili požiga vasi in enajstih ustreljenih domačinov pri mostu v Borjani.

Vojko Hobič

Šmartno:

Občina Brda, Društvo TIGR Primorske ter KO borcev za vrednote NOB Dobrovo, Kojsko in Medana so 26. oktobra lani pripravili v Šmartnem slovensnost ob 130. obletnici rojstva Karla Široka. V kulturnem programu so nastopili recitatorji Osnovne šole Alojza Gradnika in Briška godalna skupina. Ob spominski plošči pred vhodom v Hišo kulture je prisotne nagovoril briški podžupan Žarko Kodermac. Recitatorji so deklamirali štiri pesmi iz zbir-

ke Poljša hišica, predstavniki KO ZB Brda pa so k spominski plošči položili venec. Drugi del programa je potekal v galeriji Hiše kulture. Tam sta nastopili godalna skupina in recitatorji s tremi pesmimi iz zbirke Jutro. Spominski večer sta čudovito zaokrožila glasbenika Clara Bensa in Aleksander Sluga. Življenje in delo Karla Široka sta osvetlila dr. Savin Jogan, predsednik Društva TIGR Primorske, in upokojena učiteljica Milena Beguš. Karel Širok – učitelj, pesnik in mladinski pisatelj, tigrovec in narodni delavec – se je rodil v znani učiteljski družini Širok v Šmartnem 26. oktobra 1889. Maturiral je na koprskem učiteljskihihi letu 1909. Učiteljeval je na Tržaškem, leta 1925 je bil odpuščen. Naslednje leto je emigriral v Jugoslavijo in se pozneje zaposlil na jugoslovenskih konzulatih v Trstu in Celovcu. Zaradi tesnih stikov s koroškimi Slovenci in odločnega nasprotovanja nacizmu so ga Nemci 11. junija 1940 aretirali, mučili in zaprli ter pozneje izgnali v Trst. Po aprilskem napadu na Jugoslavijo 1941 se je poskušal umakniti proti vzhodu, prispejal je do Sarajeva ter se vrnil v Ljubljano in zatem v Trst, kjer so ga zaprli v zloglasne

zapore Coroneo. 1. julija so ga Italijani na zahtevo nemške policije izročili gestapovcem. V Celovcu je bil obsojen na smrt in po strahotnem mučenju s prebadanjem z bajoneti in udarci s puškinimi kopiti – zlasti po tistem, ko je v trenutkih pred smrtjo še vzklikal zoper fašizem in Hitlerja – je bil 2. januarja 1942 ustreljen v Dragi pri Begunjah. Kraj pokopa ni znan.

Njegovo delovanje je bilo vsestransko. Poleg učiteljevanja je pisal pesmi in mladinske povesti, v slovenskih časnikih je objavljajal ognjevitve članke o trpljenju Primorcev, urejal je mladinske liste. Z bratom Albertom sta sodelovala v dramski skupini v narodnem domu, sam pa je nastopal kot igralec in režiser. Literarno delo Karla Široka obsega prozo in poezijo in je namenjena mladini.

Besedilo in foto: Milena Beguš

Trnovo:

V Kulturnem domu na Trnovem nad Novo Gorico je bila 19. januarja slovensnost ob 75. obletnici bitke za partizansko Trnovo z odprtjem priložnostne razstave. Častni pokrovitelj prireditve je bil predsednik Republike Slovenije Borut Pahor. Pozdravni nagovor ob tej priložnosti je imel župan Mestne občine Nova Gorica dr. Klemen Miklavič, ki je med drugim poudaril pomen takih proslav v današnjem času in predvsem potrebo, da bi o dogodkih, ki

so vplivali na oblikovanje nove slovenske države, morale biti seznanjene tudi mlajše generacije.

Uvodni govor je imela dr. Kaja Širok, direktorica Muzeja novejšje zgodovine Slovenije. Pojasnila je pomen žrtvovanja in potegnila vzporednico z vsemi slovenskimi žrtvami, ki so vsaka po svoje prispevale k istemu skupnemu cilju, samostojni državi Sloveniji. Domačin in nekdanji diplomat Jože Šušmelj pa je opisal dogodke pred 75 leti na Trnovem, ko je Kosovelova brigada uničila postojanko italijanskega bataljona X. MAS in s tem razrahljala obroč, ki ga je okupator stiskal okoli IX. korpusa. Slavnostni govornik je bil poslanec Državnega zbora Republike Slovenije Matjaž Nemeč. V svojem govoru je opisal zdajšnje dogajanje v Evropi in svetu, kjer se krepijo nazadnjaške desničarske sile, ki so v nekaterih državah že prevzele oblast in poskušajo vplivati na celotno Evropo.

K obujanju spominov na Trnovem je prispeval svoje spomine še edini živeči borec te bitke Jožef Silič, sicer tudi stari oče poslanca Matjaža Nemeča. V kulturnem programu so sodelovali Goriški pihalni orkester Nova Gorica, Moški pevski zbor Provox, pevec Drago Mislej - Mef in učenci Osnovne šole Solkan, podružnice Trnovo. Predsednik Krajevske organizacije ZB Trnovo Zoran Vončina pa je ob koncu proslave odprl priložnostno razstavo, katere osrednji del je bil odkritje nove velike rdeče peterokrave zvezde na stropu dvorane. V tem delu proslave sta nastopila pesnika Svetlana Makarovič z recitacijo in njen glasbeni spremljevalec s pesmijo. Proslava se je končala z družabnim srečanjem.

Miloš Lozić

SVOBODNA
B E S E D A

www.svobodnabeseda.si

no sta se jima rodila sinova Atos in Vid. Ko je Otonu dopuščal čas, se je ukvarjal z različnimi športi, kot so gorski tek, alpsko smučanje, smučarski tek, kolesarjenje in planinstvo. V njegovi vitrini je 134 medalj z najrazličnejših tekmovanj. Vedno je bil najbolj ponosen na medalje s tekmovanja Partizanske smučine in tekmovanje borcev TV-15 na Občicah. Udeleževal se je tekov Marcialonga v Italiji, Dolomitenauf in Avstriji, Trnovskega maratona in tekov na Blokah, najbolj pa je bil ponosen na pretečeni 96 km dolg smučarski maraton Vasaloppet na Švedskem. Vitrino mu krasijo tudi medalje s kolesarskih tekmovanj. Svojo življenjsko pot je Oton sklenil 17. februarja 2020 v Kobaridu.

Vojko Hobič, KO ZB Kobarid

Slavica Mukavec Majerle 1929–2019

Zelo nas je pretresla novica o nenadni smrti Slavice Mukavec Majerle, še zlasti zato, ker so jo skoraj vsak dan obiskovali njeni najbližnji, od katerih smo do zdaj zmeraj dobili dobre novice. Zadnja tri leta je Slavica preživela v Domu starejših občanov Kočevje.

Slavica Mukavec, poročena Majerle, se je rodila 27. maja 1929 v vasi Hrib pri Špeharjih, v družini sta bila še brata Ivan in Jože. Osnovno šolo je obiskovala in končala na Sinjem Vrhu. Leta 1953 se je poročila z Jožetom Majerletom. Družino sta si ustvarila na Pikeči kmetiji v Dolu. Ni jima bilo lahko, saj sta morala

skrbeti za številno družino. Od začetka narodnoosvobodilnega boja niso obratovali ne mlin, ne žaga in ne opekarstvo, tako da se je družina preživljala le s kmetovanjem. V zakonu so se mami in očetu rodili sinova Jože in Vinko ter hči Katarina. Za svoje otroke sta vzorno poskrbela, jih izšolala in spravila h kruhu. Slavica se je vsakokrat razveselila obiskov vnukov in pravnukov.

Z možem Jožetom sta si kmetijo opremila s kmetijsko mehanizacijo. Slavica je bila sposobna kmetica in mati, obvladovala in organizirala je domačo kmetijsko dejavnost. Dolga leta je skrbel za bolnega moža Jožeta.

Med NOB je Mukavčeva družina s Hriba delala za Osvobodilno fronto. Brat Ivan je padel v okolici Žužemberka, medtem ko se je Jože srečno vrnil domov. Slavica je bila članica mladinske organizacije, v svojem kraju je sodelovala pri zbiranju hrane za partizane. Tkala je povoje za ranjene borce in pletla nogavice za partizane. Mukavčeva družina na Hribu je imela takrat volovsko vprego, s katero je še ne 13-letna Slavica prevažala partizanske ranjence na relacijah Hrib-Črmošnjice in Čeplje, prav tako tudi hrano za garnizon v Predgradu. Bila je zaupna in odlična delavka.

Slavica je bila dolgoletna članica Krajevne organizacije Zveze borcev za vrednote NOB Poljanska dolina. Trudila se je za ohranjanje vrednot NOB. Zavedala se je dejstva, da izvira iz partizanske hiše, in na to je bila zelo ponosna.

Pavel Majerle Kukin, predsednik
KO ZB Poljanska dolina

Ančka Kuhar 1922–2018

Izteka se leto dni, odkar smo na pot spomina pospremili Ančko Kuharjevo, osebo, ki se je v zgodovino domovine in mesta Maribor zapisala z velikimi črkami, kot je ob slovesu dejal Franci Pivec, predsednik ZKD Maribor:

»V sedemindevetdesetem letu se je poslovila od nas pomembna Mariborčanka. Odšla je zadnja partizanka s spomenico 1941 v našem

mestu. V letih, ko se mladi ljudje veselijo mature, se je Ančka na Rakeku ob sošolcu Turšiču, narodnem heroju, med prvimi vključila v odpor proti italijanskemu okupatorju, ki mu krivična rapalska meja ni zadoščala. Hitro se je pridružila partizanom in pesniške besede njene rojakinje Maričke Žnidaršič so postale zanj resničnost:

*Utopljena sem v razkošno pesem host,
ki jim je dobro ob nogah Sneznika,
čim bolj poslušam jo, tem bolj me mika
in je kot nerazrešena skrivnost.*

Ančka se je bojevala na Primorskem v ženski četi Gradnikove brigade. Resno ranjena je izkoristila čas tudi za študij in neprijaznim vojnim razmeram navkljub se je izoblikovala v razgledano in cenjeno osebnost. V Maribor je prišla kmalu po končani vojni, ko je sledila možu Jožetu, in ker je mesto potrebovalo kadre, saj je v gestapovskih čistkah izgubilo velik del naprednih ljudi. Niso vsi prišleki razumeli samosvojesti našega mesta, po hudih časih obremenjenega s sumničenji. Ančka pa je to dojela in je svoje delovanje zgradila na odprtosti in zaupanju. Prav to ji je omogočilo, da so jo ljudje vzeli za svojo in so verjeli v njene načrte. Treba se je

spomniti, kako odločilna je bila njena vloga v zlatem obdobju velikega mariborskega okraja v petdesetih in šestdesetih letih, ko je kot podpredsednica odgovarjala za takrat precej zapostavljene šolstvo, zdravstvo, kulturo, znanost. Maribor je v tem pogledu zaostajal, ona pa je vedela, da je gola industrija premalo za razcvet mesta. Sestavila je mlado in izjemno ambiciozno ekipo – Vladimir Bračič, Jože Košar, Tine Lah, Ermin Kržičnik, tudi Tone Kropušek, Jože Globačnik in drugi so izvedli prave tektonske premike na teh področjih.

Ančka Kuharjeva je bila nedvomno ženska z vizijo, ki jo je znala deliti s sposobnimi nosilci in jim zagotoviti podporo za smeje načrte. Ni je motilo, da so projekti, ki so se začeli v njenem okrilju, potem krenili po svoje, le da so ostali koristni za skupnost in napredek Maribora. S soborci iz partizanščine se je še dolgo srečevala, pomagala je ustanoviti društvo protifašističnih aktivistk »Dobrniki«, sicer pa se je umaknila v družinski krog svojih sinov Saše in Jožeta.

Jože Dobnik 1921–2020

Članom in vsem prijateljem Poti kurirjev in vezistov NOV Slovenije sporočamo, da se je poslovil naš častni član in prijatelj Jože. Bil je član Komisije za pripravo transverzale kurirjev in vezistov, ki je bila odprta 13. junija 1969 v Ljubljani.

Jože je napisal prvi začasni Vodnik po transverzali kurirjev in vezistov NOV Slovenije, ki je izšel od odprtju poti. Na podlagi predlogov in pripomb pohodnikov je leta 1980 napisal nov Vodnik po Transverzali kurirjev in vezistov NOV Slovenije. Leta 1997 se je Transverzala kurirjev in vezistov preimenovala v Pot kurirjev in vezistov NOV Slovenije in dobila novo celostno podobo, Jože pa je napisal tretjo, popravljeno in dopolnjeno izdajo Vodnika po Poti kurirjev in vezistov NOV Slovenije. Zaradi številnih sprememb na Poti je leta 2006 napisal še četrto, popravljeno izdajo vodnika. Vse spremembe je spremljal na terenu in v pogovorih z ljudmi ter je pot nešteto krat prehodil. Ob 40-letnici Poti kurirjev in vezistov je Jože napisal Kroniko kurirjev in vezistov in v njej zbral vse pomembne mejnike in dogodke od nastanka do praznovanja 40-letnice poti leta 2009. Ob praznovanju 50-letnice Poti je še vedno sodeloval z nasveti in predlogi in dogajanja spremljal s pomočjo članov društva in planinskih prijateljev. Zaradi neizpodbitnih zaslug za Pot kurirjev in vezistov so Jožeta imenovali za častnega člana Domicilnega odbora kurirjev in vezistov NOV Slovenije, Odbora za organi-

zacijo Poti kurirjev in vezistov NOV Slovenije in Društva prijateljev Poti kurirjev in vezistov NOV Slovenije.

Pot kurirjev in vezistov NOV Slovenije, po katerih hodi mnogo pohodnikov, je najlepši spomenik kurirjem in vezistom NOV Slovenije, pa tudi spomenik Jožetu Dobniku in njegovemu delu.

Obljubljam, da bomo njegovo delo ohranili za prihodnje rodove!
S. B.

Drago Šetina 1929–2019

Tovariš Drago Šetina se je rodil 11. avgusta 1929 v Ljubljani. Vihra druge svetovne vojne ga je zajela v njegovem dvanajstem letu življenja. Že kot mladinec je sodeloval v narodnoosvobodilnem boju pri ilegalnem zbiranju hrane, sanitetnega materiala in streliva za partizane. Vse to sta z mamjo pogumno dostavljala do Zminca, od koder se je oskrbovalo žirovsko in širše območje.

Leta 1945 je bil Drago sprejet v SKOJ, naslednje leto pa je bil s skupino mladih poslan na Češko v šolo strojništva in finomehanike. Po vrnitvi domov je najprej delal pri Triglav filmu, nato pri film-servisu Elri v Škofji Loki, pozneje v Ljudski tehniko in zatem vse do upokojitve na RTV Ljubljana.

V zveze borcev Draga kot mladince niso sprejeli. Šele pozneje je bil najprej sprejet kot podpornik, leta potem pa kot redni član. V času služenja vojaškega roka je obiskoval šolo za častnike. V desetletjih po osvoboditvi se je vključeval v različne dejavnosti. S svojo teto Ivanko Kovač - Urško je v osemdesetih letih prejšnjega stoletja sodeloval pri zbiranju in urejanju gradiva za knjigo Pomniki NOB na Škofjeloškem, ki je danes nenadomestljiv vir podatkov o pomnikih padlim in drugim žrtvam okupatorskega nasilja na območju. Še posebno dragoceno za urejeno dokumentacijo je bilo njegovo fotografsko in snemalno znanje.

Drago Šetina je s svojo dolgotrno pripadnostjo izročilo in vrednotam NOB v svojem okolju in v izvršnem odboru škofjeloškega združenja veliko pripomogel k ohranjanju zgodovinskega spomina in domovinske zavesti. Bil je aktiven povezovalac med generacijo članov ZB, ki so zaradi starosti in bolezni opuščali delo, in mlajšo generacijo, ki je prihajala. V okviru ZB NOB Škofja Loka je kot podpredsednik krajevne organizacije Trata združenju vplival novega zagona. Za svoje dolgotrno vsestransko delovanje je prejel srebrno plaketo Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije. Drago Šetina je kot častnik slovenske vojske vse povojno obdobje v samostojni Sloveniji opravljal na-

loge v častniški, gasilski in strelski organizaciji. Prispeval je k usposabljanju častnikov, mladine in občanov za družbeno samozaščito. Vse svoje življenje se je trudil za ohranjanje tradicij in zgodovinskega spomina na NOB ter ohranjal domovinsko zavest.

Štefan Kalamar

PESMI

Talcem v Ulici Ghega v Trstu

*Tonilo takrat je sonce v morje,
potopilo krvaveče oči v globino Jadrana,
skrilo v dno duše trpljenje, gorje.*

*A krik je drhtel v tišini
in čakal dan zlate svobode,
ko z njo bo v sinje nebo zažarel,
ga ustaviti takrat nihče ne bo smel.*

*Ljubezen, ne vojna, z njim raste naj,
naj zemlja za vse spremeni se v raj
in kri Primorcev, prelita tedaj,
v nas valovila bo vekomaj.*

*Cene najvišje, ki so jo talci plačali,
hvaležnost naša nikdar ne poplača,
zato naj svobode plantijo v nas vli,
da vojna nikdar se k nikomur ne vrača.*

*Enkrat za vselej naj nam življenje bo darilo,
da radost in srečo nam bo nasmehnilo,
na svetu v edinosti nas bo cenilo,
in žrtvam v spomin bo v časti služilo.*

*Med dvainpetdesetimi talci ste 23. aprila
bili pogumni vsi, ki smrt vas ni plašila,
štirinajst predanih klicu domovine,
štirinajst žarkov iz vasi Postojnske kotline,
naj z danico svetlo Vam v novo jutro
večno sine!*

Ana Horvat

Naša partizanska ljubezen

*Tiho tiktaka ura v ponočni mir,
tih je naj'nih src utrip,
tih, a večer bo ostal spomin
na sreče naj'ne hip!*

*Blesti v luninem svitu pokraj'na,
krasota je zlita vseokrog
Najlepša pa si ti! In tvoja milina
sreče moje sladki je porok!*

*Kako naj nate pozabim! Na tvoj nasmeh?
Na tvoj ustnic vroč, sladak poljub?
Če kdaj bi stala na nasprotnih si poteh,
v duši bi mi bil grenak obup.*

*Zato spomin na te bo odšel z menoj,
Kamor usode me popelje hod
in če smrti me zagnil bo pokoj,
spomin nate mi bo sladil zadnjo pot.*

*Če slišala boš kdaj, da svinec mi je vzel
življenje. Da sem pall!
Znaj, da iz srca ljubezni mi ni vzel,
da ob misli nate kri sem dal!*

Mirko Zimic - Miro

REKLI SO

“

Peter Svetina

varuh človekovih pravic, *na slovesnost ob dnevu spomina na žrtve holokavsta, Kino Šiška Ljubljana, 19. januarja 2020:*

»Ko sem razmišljal o današnjem dogodku, so se mi v misli prikrdale zgodbe, ki sem jih slišal v otroštvu, ko so starejši opisovali temna poglavja naše zgodovine; ko so

razlagali, kako je bilo v času svetovnih vojn in kaj vse se je dogodilo v Auschwitzu, Dachau, Mauthausnu in drugod. V misli so se mi prikrdale podobe umorjenih, trpinčenih, lačnih in ponižanih ljudi, ki so bili diskriminirani zaradi verskega prepričanja, rasnih, etičnih, narodnostnih, jezikovnih, kulturnih, spolnih, zdravstvenih ali drugih razlogov. Stisk, ki ste jih doživljali, preživeli in ste danes med nami, si ne morem in ne znam predstavljati.

Te podobe so zapisane v naš kolektivni spomin, v našo identiteto, in dolžnost vseh nas, še posebno vseh tistih, katerih beseda seže v javni prostor, je, da poskrbimo, da ta spomin ne zbledi.

Prav zgodovinski spomin je naš ključni opomin. Z njim lahko vplivamo na prihodnost prihodnjih generacij in preprečimo, da se takšni dogodki ne bi ponavljali, čeprav pri tem nismo najbolj uspešni. Pa vendar, dokler se jih spominjamo, toliko časa živi upanje, kajti s spominjanjem ne pozabimo. Se zavedamo. Na to nas vsak dan opominjajo vaše zgodbe in 27. januar, mednarodni dan spomina na žrtve holokavsta.

Za vsa hudodelstva, ko so bile načrtno kršene in zanikane človekove pravice, sta bila povod nestrpnost in sovraštvo. Tudi zato bi želel opozoriti predvsem na nevarnosti oziroma posledice, ki jih v različnih pojavnih oblikah prinašata v današnje družbo.

V Sloveniji se radi pohvalimo, kako strpni in odprti smo, kako nas kulturna raznolikost bogati, vendar v vsakodnevnem življenju žal še vedno prepogosto ne ravnamo tako. To vse bolj ugotavljam kot posameznik, še bolj pa kot varuh človekovih pravic.

Zakaj tako radi sramotimo, zmerjamo in se obkladamo? Zakaj tako pogosto pozabimo na etiko javne besede, po drugi strani pa jo pričakujemo od drugih?

Temu se moramo odločno upreti! In začeti moramo pri sebi. Z zgledom.

VABILA

Pohod »Po poti spominov iz Starega loga na Pugled«

Združenje borcev za vrednote NOB Kočevje v sodelovanju s TD Kočevje, KS Stara cerkev in občino Kočevje vabijo na prireditve »Po poti spominov iz Starega loga na Pugled«. Ob tem se bomo spominjali naše pretekle zgodovine in uživali ob lepota naših gozdov.

Pohod bo potekal v **soboto 18. aprila 2020**. Zbor udeležencev bo **ob 8. uri** v Starem logu (cesta Kočevje – Novo mesto). **Ob 11 uri** se bo pričela slovesnost s kulturnim programom pri spomeniku na Pugledu, kjer je konec aprila 1943 potekal »Zbor aktivistov OF«.

Pridite na Prežo

Združenje borcev za vrednote NOB Kočevje in občina Kočevje vabita na spominsko svečanost ob praznovanju Dneva upora, na ustanovitev I. Kočevskega

“

Marijan Lačen

častni občan občine Ravne na Koroškem, *na spominski slovesnosti pri Sv. Neži 11. januarja 2020:*

»Trda zima je bila 12. januarja pred 75 leti, ko si je sedem mladih mož, pretepenih in bosih, brez iskric upanja utiralo pot iz Dobrija na ta posvečeni prostor. V njih ni bilo upanja za njihova življenja. Zanesljivo pa v njih niti ogenj upanja in bojevitosti želje za lepši, svobodni dan slovenskega naroda.

Njihovi zadnji dnevi življenja skoraj na pragu svobode so potekali v neizmerni bolečini, ki si je danes s še tako bujno domišljijo težko predstavljamo. Za njimi so bile grozote gestapovskega zapore v Dravogradu, pred njimi pa nečloveško trpljenje polnagih in bosih po ledu in snegu do tega območja. In tukaj, na tem mestu, ki ga mi doživljamo z globoko žalostjo in pieteto, poskušajmo sedaj storiti nekaj več. Pojdimo globoko vase, podoživimo za trenutek čas pred 75 leti, predstavljamo si sedem do skrajnosti izmučenih mož, zazrimo se v njihove oči, ki so v tem trenutku izgubile še zadnji kanček upanja na rešitev, prestrezimo njihov z grozo prežet pogled, ki samo še v daljni, nedoločeni prihodnosti vidi rešitev svojega trpljenja!

Najbolj pogosti argument nasprotnikov NOB je ta, da bi nas lahko osvobodili zavezniki, mi bi pa do takrat v miru skriti ždeli v kakšnem brlogu, brez nepotrebnih žrtev. Vsaj dva protiarγματα takoj in v celoti zatreta takšno nerealno razlago: prvič, kaj, če bi se na nacifašistično agresijo vsi tako oportunistično odzvali in čakali, kar se bo zgodilo, se bo pač zgodilo? In drugič, kako bi lahko s ponosom in samozavestjo kot narod pogledali v oči svojim osvoboditeljem kot nekdo, za katerega so drugi ljudje umirali? Zato v imenu vseh žrtev za samostojno in ponosno domovino nikoli ne moremo in ne smemo privoliti v kompromise z nasprotniki partizanskega boja na račun niti najmanjšega odstopanja od absolutne resnice, da je bil ta boj edina prava pot častne osvoboditve našega naroda. Seveda so bila na tej poti tudi odstopanja in napake, posebno po osvoboditvi.«

“

Aljaž Verhovnik

generalni sekretar ZZB NOB Slovenije, *ob 76. obletnici pohoda borcev 30. divizije NOV v Beneško Slovenijo v Kanalu 1. februarja 2020:*

»Prvi pohod Gregorčičeve in Gradnikove brigade v Beneško Slovenijo je bil v maju 1943, drugi, s celotno Goriško divizijo, pa je bil izpeljan med 30. januarjem in 20. februarjem 1944. Prepričan sem, da domačini dobro poznate junaška dejanja borcev, vendar spodobi se, da ob slovesni osti vsaj osvetlimo dogajanje. Drugi pohod je potekal sočasno s pohodom znamenite 14. divizije iz Bele krajine preko Hrvaške do Štajerske. Šlo je za pomembno akcijo uresničevanja ciljev oziroma temeljnih točk Osvobodilne fronte po združitvi oziroma priključitvi slovenskega narodnega ozemlja.

Za pohod v Beneško Slovenijo so bile potrebne obsežne tajne priprave, v katerih je precejšen del obsegala tudi politično-kulturna propaganda z namenom širjenja podpore partizanstvu, vrednotam NOB in vsesplošnemu ljudskemu uporu proti okupatorju! Goriška divizija je šla kar 2300 borkov in borcev. V času pohoda je sovražnik na vso moč iskal partizane, pomagal si je celo z letalstvom. Kljub vsej tehnologiji je bil neuspešen. Tako je sovražnik spoznaval vrednost partizanske obveščevalne službe. Zelo se je razmahnilo propagandno politično delo med prebivalstvom, ki je dokazalo, da so tudi Nemci ranljivi, saj so bežali pred divizijo!

Splošna ocena zgodovinske stroke in poznavalcev tega znamenitega pohoda Goriške divizije v Beneško Slovenijo je, da je šlo za uspešno akcijo! Enota je prehodila kar 200 kilometrov dolgo pot, in to v hudih zimskih razmerah. Med pohodom je izbruhnilo več bitk in spopadov s sovražnikom. V taktično operativnem pogledu so bili njeni premiki in boji dobro vodeni in izvedeni. Zlasti je pomembno, da je pohod spodbudil široko politično in propagandno delo med prebivalstvom. To je dobro vplivalo na poznejši razmah partizanstva in osvobodilnega gibanja.«

Flossenburgu, Bergen-Belsnu, Natzweiler-Struthofu, Neuengammeju, Dachau, Moringenu in še nekaterih nemških krajih. Prav tako so preložili na poznejši čas slovesnost v Mauthausnu v Avstriji, hrvaškem Jasenovcu in madžarskem Šarvarju. Negotova je usoda tradicionalne spominske slovesnosti na Ljubelju, ki je bil podružnica Mauthausna. Letos januarja so uspeli izpeljati le spominsko slovesnost v nekdanjem zloglasnem nemškem taborišču v Auschwitzu.

O morebitnih novih datumih vas bomo pravočasno obvestili v Svobodni besedi ter na naših spletnih straneh in Facebooku. J.A.

SVOBODNA
B E S E D A

www.svobodnabeseda.si

SPOROČILA – KoDVOS

Javni poziv za obsodbo
sovražnega govora

Predsednik Republike Slovenije Borut Pahor je 3. marca na vsakoletni pogovor sprejel predsednike veteranskih in domoljubnih organizacij, povezanih v koordinacijo KoDVOS.

Predstavniki organizacij, ki v okviru koordinacije povezujejo približno 120.000 članov in jim letos predseduje dr. Tomaž Čas, predsednik ZPVD Sever, so predsedniku predstavili svoje delovanje in načrte na področju domoljubja, ohranjanja slovenskih vojaških tradicij, spoštovanja državnosti kot tudi skrbi za veterane vojn za Slovenijo ter civilnih in vojaških invalidov vojn. Ob tem so navedli pomembne obletnice, ki jih bodo s posebnimi prireditvami zaznamovali v letu 2020.

skrb vzbujajoče razširila. Vsak dan smo pričre primerom sovražnega govora, komaj verjetnim medijskim in drugim oblikam manipulacij, vključno z lažnimi novicami in zavajanjem. Nekateri so to svojo večšino izpilili do popolnosti. Vse to vpliva na spreminjanje vrednot in ustvarjanje zmede, potegnjen je enačaj med resnico in lažjo, med krivico in pravico. Metoda »uravnoteženosti« poročanja je legitimirala pravico do javne laži in zavajanja javnosti, kar se zavito v celofan ponuja kot svoboda govora.

Zahtevamo jasno in javno obsodbo takšnega moralno in etično nedostojnega početja. Demokracija se meri tudi in predvsem po učinkovitem delovanju pravne države, po spoštovanju človekovih pravic

Pogovor pri predsedniku republike

Predsednik republike je predstavnik KoDVOS seznanil s svojimi prizadevanji za ohranitev zgodovinskega spomina na dogodka, ki so utirali pot slovenski samostojnosti. Ob tem je napovedal, da bo naslednja v vrsti teh zaznamovanj 30. obletnica prvih demokratičnih volitev. V predsedniški palači bo ob tem 7. aprila pripravljen slavnostni sprejem, na katerem bosta spregovorila Milan Kučan, prvi predsednik RS, in Alojz Peterle, predsednik prve vlade RS.

Pogovora so se udeležili generalmajor Alojz Šteiner, Zveza slovenskih častnikov, generalmajor Ladislav Lipič, Zveza veteranov vojne za Slovenijo, Lučka L. Šerbec, Zveza društev General Maister, Savin Jogan, Društvo za negovanje rodoljubnih tradicij TIGR Primorske, Marijan Križman, Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije, Janez Podržaj, Zveza društev vojnih invalidov Slovenije, Tomaž Čas, Zveza policijskih veteranskih društev SEVER, Peter Vaš, Zveza društev in klubov MORIS, Adolf Videmšek, Zveza društev civilnih invalidov vojn za Slovenijo, in Anton Pozvek, koordinater KoDVOS.

Sovražni govor in poglobljanje sovražnosti

Predstavniki KoDVOS so predsedniku Pahorju predali tudi javni poziv za obsodbo sovražnega govora: »Nevladne organizacije, združene v Koordinaciji domoljubnih in veteranskih organizacij Slovenije (KoDVOS), opozarjamo, da sta se poglobljanje sovražnosti in sovražni govor v Sloveniji v zadnjih letih

in človekovega dostojanstva.

V veteranskih in domoljubnih organizacijah smo aktivni državljani, ki smo na svoji koži občutili grozote vojn. Spominjamo se zgodovinskih obdobij, v katerih je upornišvo slovenskega naroda odločilno vplivalo tudi na današnji čas, in negujemo spomin nanj. In če sta bili vojni, v katerih smo sodelovali, za slovensko samozavest in samopodobo nekaj enkratnega, si prizadevamo, da bodo poštenost, svobodoljubje in mir procesi, ki bodo trajali večno.

Zato članice KoDVOS predlagamo takojšnjo prepoved širjenja ideologije fašizma in nacizma, uporabo fašističnih in nacističnih simbolov, prepoved sovražnih govorov in samoorganiziranja skupin za izvajanje z zakonom določenih policijskih in vojaških nalog v Sloveniji, ki so v nasprotju s slovensko zakonodajo. Prav tako zahtevamo jasne odgovore na dogodka na naših mejah, kjer naši sosedje, s katerimi imamo sicer dobre meddržavne odnose, neprikrto izražajo celo ozemeljske zahteve in revizijo zgodovine.«

Dr. Tomaž Čas, predsednik ZPVD Sever in predsedujoči KoDVOS

Vir: UPRS, Foto: Bor Slana/STA

NAGRADNA KRIŽANKA

Rešitve križanke pošljite
do 15. aprila 2020

Trem izžrebanim reševalcem
bomo podarili knjigo.

SVOBODNA
BESEDA

Izžrebani reševalci križanke iz
52. številke časopisa Svobodna beseda

1. Sneža Jeretina

Vransko 146, 3305 Vransko

2. Ivan Zadnik

Nova cesta 12, 6215 Divača

3. Milka Slemenšek

Poklek 1, 8283 Blanca

Rešitve križanke:

ČVEKAVOST, ARKEBUZIR, STOPA, OMA, TEN,
DANEK, ONKOLOG, NT, KRAPOVCI, MENART,
REBRCE, PLIN, REAL, OTTA, TURIST, SLA,
HE, VREME, TAKTIKA, OČE NARODA, DINAR,
TENIS, TSAVO, SA, AK, VELETOK, BU, BIČ,
UVOD, SKLADAČ, EMBALIRNICA, LUSK,
TEATER, IKA, ORKA.

Geslo: ČASTNI PREDSEDNIK, EKONOMIST,
PRAVNIK, OČE NARODA.

Geslo križanke napišite na
dopisnico in jo pošljite na naslov:
ZZB NOB Slovenije, Einspielerjeva
ulica 6, 1000 Ljubljana,
s pripisom »nagrada križanka«,
do 15. aprila 2020.

Ime in priimek:

Naslov:

Geslo 53. številke SB:

	SVOBODNA BESEDA	ZGODBA, POVEST	VIRUS SARS-CoV-2, VZROK BOLEZNI	NAOČNIKI	RUDI KOSMAČ	PAPIRNATA KAPA	SLOVENSKI GRAFIK JUSTIN	VNOS	IZVORNA DEZELA BOLEZNI	JAPONSKA LUKA NA HONŠUJU (IZ ČRK: ATIKA)
	SAMIČA ŠKORČA									
	STROJ ZA TOČKOVNO VARJENJE									
	ORANŽADA				AM. MALI MEDVED (NI: KOSTI) PODZEMNI ŽUŽKOJED					
DEŠČICA S KOLEŠČKI (IZ: KOLAR) DUSAN IVKOVIČ							TRAVA LOČEK ZACETNIK SAUDOVE ARABIJE			
SVOBODNA BESEDA	USTVARJALEC PESMI, POET	GARAŽA ZA AVTO	MORALA, ETIKA	HRVAŠKA PEVKA DRAGOVIC	EGON PRETNER	DENARNA ENOTA SRBIJE NESTALNOST		SAJENJE		
								VELIK GORSKI VRH		
RAZŠIRJENOST BOLEZNI PO VSEM SVETU							STANJE ZAMAKNENOSTI DOLINA OB TRENTI			ANTON LAJOVIČ
ZARADI BOLEZNI MOČNO PRIZADETA CELINA						OUT VEKTOR SPREMENBE KOLIČINE		INOZEMKA		
FILMSKA ZVEZDA					JURIJ GAGARIN			POPOLN VZOR, IDOL NAVRATIL IVAN		
					VOHALNI ORGAN		IVAN REGEN			
ČASOPISNI SODELAVEC, ŽURNALIST							NEMŠKI PISATELJ (LUDWIG)		HOJA PO HRIBIH, TREKING	ZNAČILNO ZNAMENJE BOLEZNI
										NOV Odstavek
IGOR GRUDEN			NOČNA PTICA				GRŠKA KATOLIČANKA IZDELOVALEC OKEN			
			IZPOVEDNI PESNIK							ZDRAVILNA RASTLINA, JETIČNIK
KLICA, POGANJEK				NASPROTJE LIHOSTI MEDENA ROSA				NAŠ PESNIK ZAJC	PRIPRAVA ZA ORANJE ŠPANSKI PISATELJ (MIQUEL)	
NAVADNO ŠTIRI-NAJST-DNEVNA OSAMITEV ZARADI SUMA OKUŽENOSTI Z BOLEZNIJO	GLAVNO MESTO ITALIJE KOŠARK. ZADETEK				KAČJI GLAS KRALJ V MAHABHARATI		NEKD. ŽUPAN LJUBLJANE TURŠKI VELIKAŠ			
								NENASIČENI OGLJIKOVODIKI ANTON PETJE		
PAS KOPNEGA MED DVEMA MORJEMA VOLKU PODOBNA AFRO-AZIJSKA ZVER						JAPONSKO MESTO (OLIMPIJSKI IGRE 1998)			BOGASTVO GOZDOV	
						LOVEC KOŽUHARJEV V SEVERNI AMERIKI				33. ČRKA GLAGOL-SKE AZBUKE

UTRINKI - Slovesnost ob dnevu žena

Pred ženskami so številni izzivi

»Ženske, ki so bile dejavno vključene v NOB in OF, kakor tudi neštete druge so se bojevale za obstoj naroda, pa tudi za svoj drugačni položaj in vlogo v družbi. Upajmo, da se je zdaj začel čas, ko se bomo ženske bojevale za tisto, kar je dobro za vse ljudi in celotno skupnost ... Upajmo, da se bodo sedanje in prihodnje junakinje skupaj z moškimi borile za pravično družbo, solidarnost, znanje, razumevanje in spoštovanje narave.«

Dr. Marjetka Kidrič

S temi besedami je znanstvenica dr. Marjetka Kidrič končala svoj praznični govor na letošnji tradicionalni slovesnosti od 8. marca, mednarodnem dnevu žensk, ki ga je ljubljanska mestna zveza borcev v sodelovanju z Mestno občino Ljubljana in pod pokroviteljstvom župana Zorana Jankovića pripravila v Cankarjevem domu. Slovesnost, ki je namenjena ljubljanskim članicam ZZB za vrednote NOB, je letos potekala tik pred izbruhom epidemije okužb s koronavirusom, zato se je na njej zbralo nekoliko manj žensk kot običajno, a prazničnega razpoloženja to ni zmotilo.

V svojem nagovoru se je dr. Kidričeva med drugim ozrla na današnji položaj žensk v slovenski družbi, kjer »opazimo bolj ali manj capljanje na mestu ter pomanjkanje zanimanja in volje za izboljšanje razmer. Razumljiv je celo strah, da bomo naredili kakšen korak nazaj. Če se primerjamo z najrazvitejšimi evropskimi državami, zlasti s skandinavskimi, opazimo številne pomanjkljivosti in odkrite krizne točke. Naj opomnim le na velik razkorak med sicer množično zaposlitvijo žensk in njihovim precej nižjim deležem na vodstvenih položajih.« Posebej je opozorila, da so pred ženskami številni izzivi, tudi pri delovanju v znanosti. Statistike nam kažejo, da je vključenost v visokošolsko izobraževanje že spolno uravnotežena. Ob tem pa je

Članice plesne šole Mojce Horvat

govornica opozorila, da glede zastopnosti in pravic žensk ne smemo delati nobenih kompromisov – to, kar so se izborile v preteklosti, je nedotakljivo. Zbrane v dvorani je nagovoril tudi župan Zoran

Janković, v nadaljevanju pa so spremljali kulturni program, ki so ga v režiji Mojce Poredoš izvedli Partizanski pevski zbor, mladi glasbeniki Glasbene šole Moste - Polje, plesalke Plesne šole Mojce Horvat

in pevka Maša Tiselj ob spremljavi harmonike Nejca Jemca in harmonikar Aljaž Pene. Program sta povezovala Lina Potočki Vozny in Matej Ulčar.

J. H., foto: Iztok Pipan